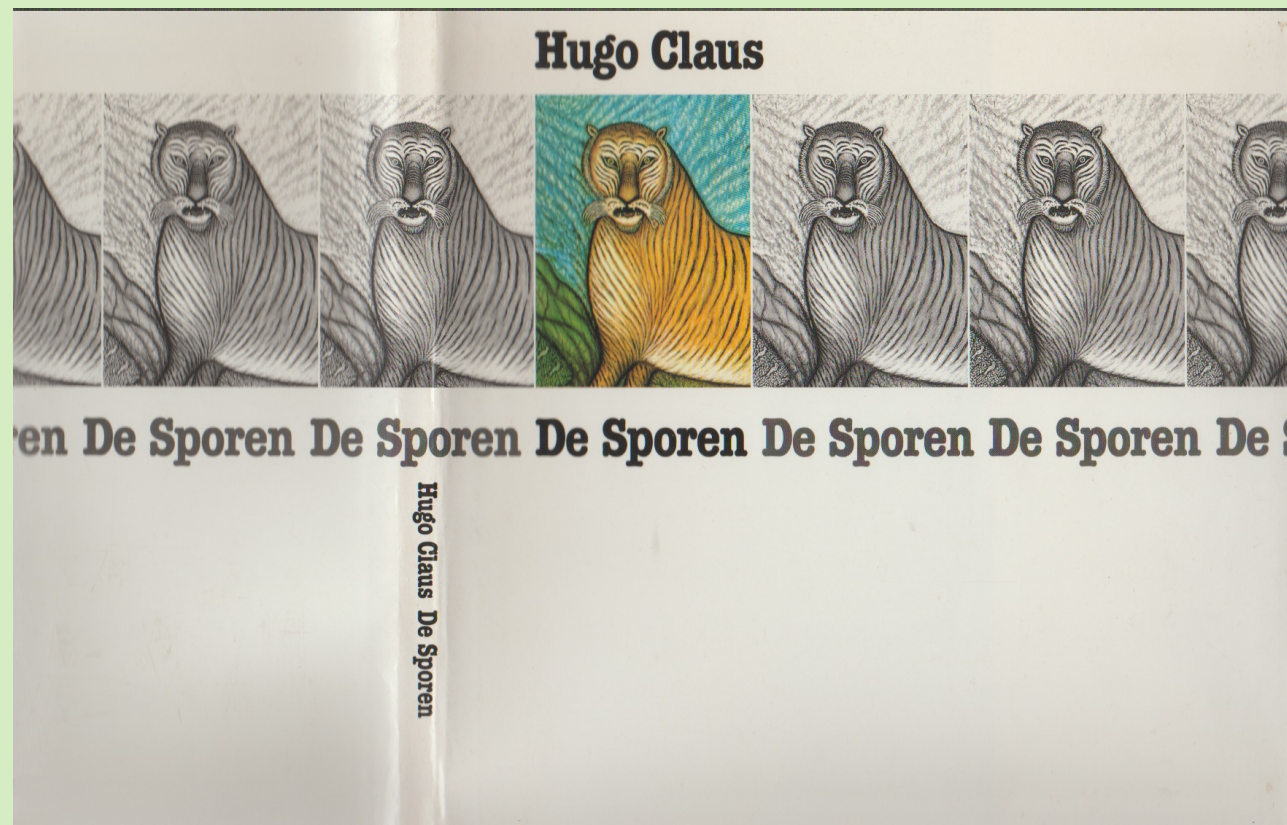

Hugo Claus

De Sporen

1993

Thro’ thy Jaundice I all Objects see,
As Dark, and Terrible as Thee,
My Lines decry’d, and my Employment thought
An useless Folly, or presumptuous Fault:
Whilst in the Muses Paths I stray,
Whilst in their Groves, and by their secret Springs
My Hand delights to trace unusual Things,
And deviates from the known, and common way;

Nor will in fading silks compose

Faintly th'inimitable rose,

Fill up an ill-drawn bird, or paint on glass

The sovereign's blurred and undistiguated face,

The threatening angel, and the speaking ass.

Sovereign: de protestantse William?

Ik zie alle dingen met jouw afgunst jouw: de gepersonifieerde Spleen, zwaarmoedigheid
Alles even somber en beangstigend als jij
Mijn verzen afgekeurd, en mijn bezigheid in mijn ogen
Een nutteloze dwaasheid, een pretentieuze misstap:
Maar als ik op de paden van de Muzen dwaal,
In hun bossen ben, bij hun verborgen bronnen,
dan volgt mijn hand vol vreugd het spoor van ongewone dingen,
verlaat het bekende, het begane pad;
en wil geen flauwe afbeeldingen meer maken van de onmogelijk
na te bootsen roos op een verschoten zijden lap,
of een miserabel getekende vogel inkleuren, of op een stuk glas
het troebele, onherkenbare gezicht schilderen van onze vorst,
De engel der wrake of de ezel die sprak.

Uit: The Spleen, IV, pag. 6. 1709.

The threatening angel, and the speaking ass:

Nadat de Israëlieten de Amorieten hadden verslagen, was Balak, de koning van Moab, bang dat de Israëlieten ook zijn volk zouden vernietigen. Daarom riep hij de bekende profeet Balaam, of Bileam, om de Israëlieten te vervloeken. Bileam vertrok per ezel naar het land van Balak. Onderweg verscheen een engel met een zwaard. De ezel stopte en weigerde verder te

Nor will in fading silks compose

Faintly th'inimitable rose,

Fill up an ill-drawn bird, or paint on glass

The sovereign's blurred and undistiguated face,

The threatening angel, and the speaking ass.

ANNE FINCH, COUNTESS OF WINCHILSEA

gaan. Toen Balaam het dier sloeg, sprak het: “waarom slaat u mij drie maal?” Nu zag Balaam de engel. De engel zei: ik had u gedood als de ezel zich niet tegen u had gekeerd. Balaam ontmoette Balak. Maar omdat De Heer hem via de engel de opdracht gaf om de Israëlieten niet te vervloeken, zegende hij hen.

Anne Finch, gravin van Winchilsea (1661 - 1720) was een Engels dichteres, en een van de eerste vrouwelijke dichters van wie het werk in druk verscheen.

Anne Kingsmill was een dochter uit een welgestelde familie uit Hampshire. In 1683 werd zij hofdame bij Maria d'Este, hertogin van York. Daar ontmoette zij de hoveling Heneage Finch, met wie zij trouwde. Haar echtgenoot werd in 1684 de 6e graaf van Winchilsea. Het was een gelukkig huwelijk, getuige enige liefdesgedichten die zij aan hem wijdde. Haar eerste gedichten verschenen in 1701. *A Letter to Dafnis* was aan haar man gericht en getuigde van hun intieme en vurige relatie. Daarmee sloeg ze geen acht op de sociale conventies van die tijd. In andere vroeg werk dreef ze de spot met de heersende vrouwenhaat. Haar man steunde haar onvervaard in haar schrijverij.

Portret van Anne Finch, gravin van Winchilsea, door Peter Cross c.1690.

Toen de protestantse William en Mary de troon bestegen, dwongen zij volk en geestelijkheid tot een eed van trouw. De Finches weigerden en bleven trouw aan het hof van Stuart. Heneage Finch verloor zijn hoge positie, dus ook zijn inkomen. Ze trokken zich terug uit het openbare leven en gingen bij vrienden in Londen wonen. Daar werden ze geconfronteerd met pesterij, boetes en gevangenschap.

In 1701 publiceerde Anne Finch anoniem haar gedicht *Spleen*. Gedachten over depressie. Jonathan Swift en Alexander Pope moedigden haar aan om haar naam bekend te maken. Troonswisseling. In 1712 werd Heneage de 5de graaf van Winchilsea. Anna werd gravin. Troonswisseling. Politieke problemen en problemen met het familie-erfgoed. Verslechterende gezondheid. Anne sterft in 1720. Haar werk werd een eeuw later herontdekt door William Wordsworth.

I De Sporen

De Sporen

van wie struikelde over zijn koffer
 van blindeman en de kat in de boom
 van haar naam in de sneeuw

De sporen
 van het leven dat geen kunstwerk kon zijn
 van te bezig
 en ineens gevlekte handen
 en dezelfde week de gekneusde alvleesklier

De sporen
 van verlies maar daaromtrent geen gevit
 ook de klimop verliest zijn zuignappen

De sporen
 van zijn vaders jas die ooit een tent was
 voor hem en zijn kapotte tomahawk

De sporen
 van Mozartkugeln, zo'n zoetekauw zijnde,
 zelfs van Milchrahmensahmenstrudel

De sporen
 van de brandweersirene en de 5 Megaton
 over Antwerpen en de kotsende ratten
 de honderd dode padvinders in de kelder
 bij ons om de hoek

De sporen
 van gouden kindertranen: de hars van de cypres
 van de schildpad aan scherven geschoten

De sporen
 van hem die versplintering loofde
 al beet hij zich in het enkelvoudige vast
 hij met zijn mandje vol antwoorden

De sporen

Mozartkugels zijn bonbons met een kern van pistachenoten en marsepein, daaromheen noga van hazelnoot, amandelen en groene pistache, en een buitenkant van chocolade. Ze zijn in 1890 bedacht door de banketbakker Paul Fürst uit Salzburg in Oostenrijk. Ze zijn naar Wolfgang Amadeus Mozart genoemd en heetten oorspronkelijk Mozartbonbons.

Hoewel deze van Fürst de originele zijn (met zilver-blauwe verpakking), zijn vooral de imitaties van de firma's Mirabell uit Grödig bij Salzburg en Reber uit Bad Reichenhall (met de goud-rode verpakking) een toeristisch en commercieel succes.

Milchrahm = melkschuim

Strudel = maalstroom. Ook: (appel)flap, gevulde koffiekoek.

Milchrahmensahmenstrudel: 'sahmen' is een komische verbastering van 'rahmen' (?). De uitdrukking doet denken aan 'Schweinepuppefleisch'.

van de lijken waar hij over klom
de bemoste beelden waar hij zich aan klampte
van de schapen met hun kunstgebit

De sporen
in haast, ook in onschuld
al is dit niet met hem te rijmen
(hij is een paar jaar dichter geweest
maar vraag niet wanneer)

De sporen
van afscheid uiteraard
afscheid van Glenfiddich, kiespijn, zonnebril,
van snikkende vreemden in bed

De sporen
van wie hier niet genoeg aanwezig was
en onverzoend bleef
ook in mededogen

De sporen
van wat een gedicht was,
meestal een vergelijking
en nu ligt er een lijk van woorden
die ooit ontdooien

De sporen
van wie het schaapachtige
van liefde betrachtte
omdat haar ogen dat verwachtten

De sporen
van zijn zingende zaag
van bedelende kater
van het ineenzakkend plastic gebeente
van de zee eindelijk zonder geraas

Glenfiddich: Schotse whiskey. Sinds 1886. Fiddich = edelhert, (ook) naam van een rivier.

Dichter

Herfst. Hoor. Geknetter. Hoor je dat zwaar geratel?
Het nadert in onze kleren, in onze haren.
Luizen van geluid. Wat is dit melaats geprevel?
Kind, het zijn de dichters buiten die klappertanden.

Hoe dichter de dichters bij hun sterven geraken
Des te grimmiger kermen zij naar de sterren.
In de ochtendmist waarin hun beelden smelten
Bevriezen de dichters in een herkenbaar colbert.

Hoor hoe koortsig zij hun naderend vergaan verklaren
Want hun laatste gereutel moet doorzichtig zijn,
Hun weduwen van lezers doen snikken.

'O, ons ego was te duister!' klagen zij.
'Dat vroeg de tijd, polyinterpretabel als wij!'
En kijk, zij kruipen uit de windsels van hun ziel,
De mond vol kroket en gebed om genade
Voor hun prostaat, hun plagiaat.

Ei op sterven na ontdekken de dichters plots
De bedarende mirakels van goden, aforismen,
Aspirines, tederheden. Voor het eerst kan hun lief
Iets van haar lief met haar lippen lezen.

En voordat de dichters, loze winterappels
Door de plukkers als ondermaats versmaad
Uiteindelijk ook vallen in november
Willen zij voor eeuwig voor de burens verstaanbaar
Vallen. In melkboerentaal, als ooft natuurlijk beurs.

Zij blijven bitter luisteren naar het gefrommel
Van de krant die hun naam verkeerd blijft spellen
En zij vullen hun kruiswoordraadsels in
Vol anekdotes, angst en struikelende liefdes.

Maar te laat, te doof, worden de dichters gewaar
Dat wat duister en bot was in hun verzen
Niet lichter wordt door sleet, door de duur,
Maar dat het blijft bederven. Ondoorgroendelijk

Motet: vocaal, meerstemmig, gewoonlijk latijn, bijbels motief.

Epitaaf: grafschrift. Ook: lijkrede. Uit gr. ἐπιτάφιος = tot de begrafenis behorend.

Een kalfs**zwezerik** wordt door liefhebbers van orgaanvlees als een delicatessen beschouwd.

Orgaanvlees: zwezerik (in borstholte). Wordt zeer klein bij de intrede van de geslachtsrijpheid

Gangreen: koudvuur. Afsterving van een afzonderlijk deel van het levend organisme.

Verrotting, ontbinding.

Blijven hun huis, hun woord, de evenaar, het azuur.
Hun stuurse donkerte blijft gemeen als geld
En als de dood zo vluchtig.

'Maar apropos jij zelf? Ja, jij! Vereerde jij ook niet
De splitsing, de gisting eerder dan het monument?
Zocht jij ook niet in elk motet een epitaaf?
Wrong jij niet een embleem uit elk letsel?
Vond jij je geblutste ik niet in elk bord zwezerik?'

- 'Jawel. Nog overeind droom ik van het letterlijke.
Zeker. Tot het einde toe die muizenissen, rozen,
Paradijzen, radijzen, voze gelijkenissen. Met
Tot op dit papier deze lijken van letters.'

Adieu schrijven de dichters een leven lang
En vergrijzend als lavendel in november
Blijven zij, gangreen en grap en raadsel,
Erbarmelijk bedelen om mededogen,
Zoals ik voor de sleet op mijn oren en ogen
Die jou beminden, beminnen.

Signalement: persoonsbeschrijving, ter herkenning.

In de bundel *In geval van Nood* (2003, p. 178, Panoramisch) komen elementen terug:

Op de fiets naar de eeuwigheid
krakende spaken, platte band
kapotte kont, teer gesnik
 maar de eeuwigheid is in zicht

Signalement

In een wereld van wolken
 Stapte hij met zijn koffertje vol golven,
 Zijn mond vol van haar haar,
 Een onhoekig man die luisterde
 Naar de geluiden van de middenstand
 En dan klappertandde, nogal op de rand van gesnotter,
 Maar meestal bevroren zijn tranen.
 (Het hart van een vrouw en een glimworm
 verbranden zonder één woord.)
Kijk me niet an, daar krijg ik puisten van.
 Sporadisch rechtlijnig,
 Een ongeduldig protoplasma
 Dat slap lachte om de vrouw die op één been danste
 Want wantrouwig tegenover elke natuurgetrouwe
 Choreografie - dat deinen, jennen, pronken, piepen
 Lijkt te veel op hem, zodat hij giechelde
 Om wat zwelt, zweert, vloeit, spat, borrelt,
 De mens zonder kleren
 In de tijd die aardwaarts glijdt.
 Al te achteloos waggelend langs de zandloper,
 Al te spotziek want ondertussen spiekend,
 Zich spiegelen aan de hovelingen om hem heen
 Die glinsteren van de olie van sardines en koningen,
 Al te gretig zich een zoogdier wanend
 Machtig en broos als een Boeing.
 Zijn dode Mama rook aan hem
 Als aan een vers gesteven hemd.
 Zijn nu-al-verleden? Met krakende spaken,
 Kapotte kont, op de trampoline, op het strand,
 In de nis van de kathedraal
 Kwam hij van de grond,
 Nooit idyllisch horizontaal.
 Vaak op stap naar verre blauwe bergen
 Maar binnen in een ansichtkaart.
 Pauwachtig? Ook. Omdat hij zich geschapen wist
 Voor het niets, eisten zijn veren zijn aandacht,
 Veren die zullen verbranden met zijn pubergeheimen.
Jongetje, jongetje toch.
 Zijn dode Mama zei: 'Papier is verduelig.'
 Toch schreef hij in de tijd van een regel en een scheet

Nymphs and Shepherds, dance no more: zo spreekt 'the Genius of the Wood'. Uit een 'song' geschreven door John Milton (1608 - 1674), met als titel: 'Arcades'.

Nymphs and Shepherds dance no more
 By sandy Ladons lilies banks.
 On old Lycaeus or Cyllene hoar,
 Trip no more in twilight ranks,
 Though Erymanth your loss deplore,
 A better soil shall give ye thanks.
 From the stony Maenalus,
 Bring your Flocks, and live with us,
 Here ye shall have greater grace
 To serve the Lady of this place.
 Though Syrinx your Pans Mistress were,
 yet Dyrinx well might wait on her.
 Such a rural Queen
 All Arcadia hath not seen.

Arcades is een maskerspel, geschreven door John Milton en uitgevoerd op 4 mei 1634, ter viering van de 75ste verjaardag van Alice Spencer, gravin van Derby, weduwe van Ferdinando Stanley, 5de graaf van Derby. Milton verheft Spencer, een krachtig vrouwelijk karakter, dat zich laat leiden door een geest-genie, dat hemelse muziek maakt voor een aards doel, tot koningin van een metaforisch Arcadia, verheven boven elk ander rijk.

Een decoratieve dood nabootsend
 De inventaris van zijn geveinsde geschiedenis.
 Hij werd vaak verhuisd, in elk huis
 Wierp hij een witte schaduw. Meestal minder.
 Zoals alle wijze mannen stierf hij van woede.
 Waarschijnlijk klappertandend luisterend
 Naar een koor in de lente onnozel als liefde.
'Nymphs and Shepherds, dance no more.'

Geen weet van

Wist jij maar van de wereld, die mallemolen,
van die vreugde soms van kleur en snot.
Wist jij maar in je keuken, in je kooi,
van de vermenigvuldigende parabels van vrouwen.
Wist jij maar van kwetsuren
en het kwieke, bange vlies er over,
van vergrijzen en kapseizen.
Wist jij maar van genade
zolang je blijft raden en gebaren
steeds verbaasd om gevaar en verraad.
Wist jij maar van de mens, die mieze muis
die bezwerend danst voor de kater.
Wist jij maar wat je weigert
als je zo besmuikt huppelt over voren en sporen,
kloon van je dagen vol van lang-zal-ie-leven.

Steeds

I

Naar de gouden poort (de onaantastbare eenvoud)
voorbij het veelvoudig oud lood (je zetsels)
drijven de onzalige boten (je zinnen),
suizen de projectielen (je projecties).
Planeten barsten in het luchtledige (je vereenvoudiging).
Meteoren stollen in cirkels (je structuren).

En wat vlot daar in de stroom,
sierlijk als jij en niemand anders?
De zomerhoed van een drenkelinge.
Wat ligt daar op de oever
grauw als ik en als oud brood?
De schoen van een gehangene.

Venus vulgaris. Over Claus' opvatting over de liefde, zie Johan Velter, hugo claus en lucretius (5): <https://sfcdt.wordpress.com/2015/02/12/hugo-claus-en-lucretius-5/>

In de bij leven laatst verschenen bundel, In geval van nood (2004), nam Hugo Claus twee gelijkaardige gedichten op. Venus Vulgaris en V.nus vulgaris (1992). Het tweede gedicht is verschenen n.a.v. een tentoonstelling van Claus' erotische werken. Venus vulgaris wordt gesteld tegenover de Venus coelestis: de eerste behoort tot de sensuele wereld, de tweede tot de immateriële. Venus vulgaris kan echter wel rijkgekleed afgebeeld worden, Venus coelestis naakt. Het naakt was vroeger een element van macht – nu nog, soms: kijk naar Madonna.

In Venus vulgaris beschrijft Claus eerst het geslacht van een vrouw, daarna de omstandigheden, wat ze zal doen, wat hij moet doen en tenslotte wat hij verwacht.

Glorie van de oester
Halleluja van de dijen

Gekietelde poliep

Doorwoelde lakens
Onvolkomen dromen

Ergens elders haar klamme liezen
Terwijl haar ogen bevroren

Vervoering
Verschuiving
Verademing

En mijn prognose:
Venus vulgaris

De woorden Glorie en Halleluja verwijzen naar de oude, metafysische tijd maar worden op

II

De lantaarnen van Elysium.
Hun huizehoge schijn over de wandelaars.
Gemeenzaam knorren de dieren
en knuffelen en likken elkaar
en ontwijken mijn slagschaduw.

Venus vulgaris, de vlezige ster
verandert de wezens in hun schaduw.
Venus blijft verbergen
wat je wou ontwaren, ontwarren,
je dorpsgek verhaal tussen de puinen
waar wandelaars als jij
verschijnen, schijnen en zijn en waren.

hun plaats gezet door de oester en de dijen, verhevigd door de woorden ‘gekietelde poliep’ die naar de clitoris wijzen. In de derde ‘strofe’ verwijst Claus onrechtstreeks naar het liefdesspel maar vermeldt direct ook de onvolkomenheid. Dat haar ogen bevrozen is een typische Clausiaanse wending: niet alleen hij gaat de hartstocht uit de weg, ook zij, de psychologische dominatrix. Dan komen we bij het woordentrio vervoering, verschuiving, verademing. Dit is de gang van de liefde: eerst de passie, daarna de verschuiving, dit is het clinamenprincipe en het een stap opzij zetten van Lucretius, en de verademing daarna. De verlossing. De prognose is: ze is geen godin.

Asvaalt: vuilstortplaats.

III

De zon valt op het asfalt
draalt bij een asvaalt
en daar waar je woordeloos
snatert in het kroos.
Dan aait die glazige zon
een vale kraai, een dazende hond
en verlicht dan de zaal
waar drachtig, laaghartig de zielen knielen.
Ook die van jou met haar sonoor gestoorde
gebeden.
Verbluft door Gods rederijkerij
vlucht je weer in de klucht van je leven.

IV

De eilanden, lief, de eilanden
waar dorre dromen, dode namen,
kwade sterren samenkomen,
daar beland ik op je rug.
Je rug een brug naar de eilanden
waar we samen verdwalen
langs boomgrens, zeespiegel,
hinkend langs de rand van de aarde,
stinkend in een glorieus geschater,
tot Eros langs komt op de brug.
Hij pist op ons
en op de vissen in de maan van het water.

V

Wat ik al niet in ons ontdek
(ontdek het al niet) het is te gek,
die gekte van hemellichamen die verbranden
of ons (als de aarde)
in hun ijs en donkerte verbannen.
En toch is het het pure licht,
pestlicht, noodlicht, dwanglicht,
dat de dorst naar het licht lest,
dat de verwarring in de andere
en van de andere blust
als die zich naar de sterren strekt
en geblutst in jouw andere armen sterft
in de duur van een tijd net zo lang
als wij na de tij, in de tijd van de sterren en de stenen.

VI

Soms zie je het Kasteel van de Liefde
als weerschijn in een poel,
als gril en geklater, als gewillige splitsing,
onverklaarbaar welig
en zoals wij in die zwarte rimpeling
onverstaanbaar naakt.

De verschijning wordt gered, één tel
als waar ervaren
als wij overeenkomen met wat wij durfden
verwachten,
overeind in dat water, nooit gedempt.

Gelukkig gaat het de lucht in, ons luchtkasteel,
vaarwel, en laat het ons achter
op veilige voeten scharrelend,
beide gelukkig gehalveerd en beiden weer
in de geur van de schoorvoetende dood.

VII

Weer eens fallisch in de weer, mevrouw?
Dan kan je kiezen,
een reuzenvinger op de Grote Markt
of een beurs pinkje in het zand.
De obelisk van de tiran
of het slakje van de boreling.
Een besmuikte aanslag
of doodgemoedereerde vrede.

Zij knipoogt, zij weet beter,
ik druk me uit als de middenstand,
mijn reclamezuil verontrust haar niet.
Uitgelaten springt zij haasje over
over mijn dubbelhartigheid,
en verwaten stap ik weer rond
in erectiele eeuwigheid.

VIII

Is die dame één en dezelfde vrouw?
De jouwe misschien, zeker niet de mijne.
Heeft deze meid één en dezelfde vouw?
Voor mij wel, wellicht niet voor jou.

Die koningin lust ik niet
en ook niet haar paleis,
die belegen vesting van klodderkaas.
Ik den dol op die drel en het geraaskal
in haar nest, dat zouten paradijs.

Dit is een feit als een huis,
dit is een wensdroom als een weide,
allengs weg van onze planeet
steeds dieper verankerd in de grond.
Vergeten maar? Vrijen? Met dewelke?
De herinnerde of die aan den lijve?
Toe, doe die schizofrene boeken toe
en doe haar binnen, binnen in
waar jij zelf in verzinnen vermenigvuldigt.

Orion, reus, was een jager. Hij sliep met Merope zonder met haar te trouwen. Hij joeg zeven jaar op de Pleiaden, die Zeus om hulp smeekten. Zeus plaatste de dochters veilig in een groep van zeven sterren op de 'schouder' van Taurus, de stier.

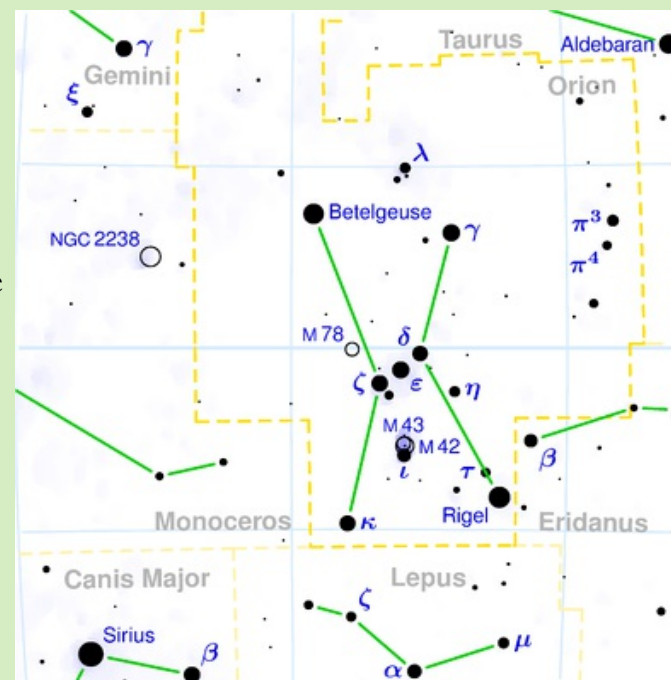
(De jaloerse Artemis schoot op Orion en maakte hem blind. Vandaar dat het hoofd van Orion (het bovenste sterretje, eig. een paar hele kleintjes) zo slecht te zien is.)
(Helius had zijn blindheid genezen.)

In de Egyptische mythologie was Orion de god Osiris, verbeeld als een man die vertwijfeld achterom kijkt. Nadat hij is vermoord door zijn jaloerse broer Seth, vormde zijn lichaamsvocht eind juli de Nijloverstroming. Isis, de weduwe van Orion is wanhopig naar het lijk van haar man op zoek en volgt hem op de voet als Sirius, de Hondster.

Op het noordelijk halfrond is Orion in de winter niet te missen. Hij lijkt op een zandloper met linksboven de heldere ster Betelgeuze, een rode superreus, rechtsboven Bellatrix, rechtsonder Rigel, een blauwe superreus en tevens de helderste ster van Orion, en linksonder Saiph. In het midden lopen de drie vrijwel even heldere sterren Alnitak, Alnilam en Mintaka schuin als een riem naar rechts omhoog. Samen worden ze daarom de Gordel van Orion, Driekoningen of Jakobsstaf genoemd. Links bevindt zich Sirius, iets onder de verlengde lijn door de riem. Sirius is na de zon de helderste ster aan de hemel en maakt deel uit van het sterrenbeeld Canis Major, de grote jachthond van Orion.

Klassieke weergave van Orion

IX

Het was een andere tijd,
ik wil hem vergeten.
In andere stegen.
Wij wilden en konden. En durfden niet.
Het was voor het leven. Vreesden wij.

Wij werden voor elkaar
een dagelijkse ziekte toen.
En toen bevroren wij traag
slow-foxend tussen de doden.

Tot de dag dat ik haar halsslagader kuste
en over haar linkerschouder
in het hoge lover Orion zag,
de blinde jager die grijsde
en toen naar ons wees en zijn honden riep.

En onze ziel van liefde
met haar miserabel gezeik
werd aan mootjes gereten
over onze voorbije dagen verspreid.
Het was een andere tijd.
Domme regen in andere stegen.

Koelak: (Russ.) zelfstandige, grote boer in het oude Rusland.
Ook: vuist, grote hamer / opkoper , gierigaard.

Composiet: samengesteld materiaal, b.v. garens van koolstof- en glasvezels. Geldt ook voor planten: samengesteld bloemig.

Lucebert: "In deze tijd heeft wat men altijd noemde / schoonheid **schoonheid haar gezicht** verbrand."

Een **Katzenjammer** naast de deur kan je de hele nacht wakker houden en je de hele volgende dag gammel doen voelen. Het woord is nu wat verouderd, maar werd vroeger gebruikt voor onplezierige sensaties, van verwarring tot chagrijnigheid tot stekende koppijn. Het woord was ook van toepassing als ‘kater’ vanwege alcohol. (Eng. hangover.)

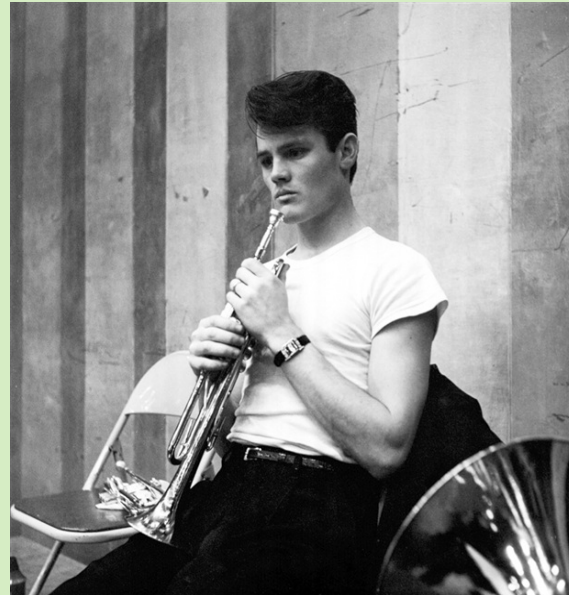
Chesney '**Chet' Baker** (1929 - 1988) is een ware muzieksensatie in de jaren '50. Met het uiterlijk van James Dean, het sexappeal van Elvis en het talent van Miles Davis is hij in die jaren een absolute megaster. Maar de megaster is ook drugsverslaafd. Baker maakt een lange reis naar de bodem, die eindigt in Amsterdam.

Vijftiger

Koelak, bakvis, jongen, pooier,
dat alles en meer en min.
In die tijd zei je over een vrouw
dat zij was als een heester.
Daar nu minder zin in.
Baardig, bakkig, gul, bietsend.
In die tijd rijmde je alleen binnen
binnensmonds.
Keizer, charlatan, engel, lakei,
composiet van alter ego's.
Ooit ben je hem geweest, alhoewel slordig.
In die tijd zocht je naar munten in de goot,
dat heette ook poëzie
zoals glaasjes, geschal, de laatste peuken,
al het andere was gesjacher, besmet.
Vol fragmenten en echo's.
In die tijd waren er kinderprachtige
fronemen geloederd
maar dat kon de pret niet
bijlange niet.
In die tijd kantelden Vespa's
en lispelde men zonder gêne
over het gezicht van de schoonheid,
blik op de einder en op achterwerken,
heidens huilend om al het andere.
Mimicry, metafoor en melopee
en jij en jij en jij deinden mee
met out of the blue
de Katzenjammer oehoe.
Machines waren onhandelbaar onverstaanbaar
dus: heilig.
In die tijd werd allengs een wet vol rasters
op de tong gezet, men verbood de roos,
men kroop behoedzamer langs het staketsel
van de poëzie, *o dierbaar letsel*,
en ineens was Chet Baker taneloos.

Voordat Elvis Presley in 1955 de moderne popmuziek op de kaart zet, luisteren jongeren vooral naar jazz. En de hipste jazzartiest is Chet Baker. Jong, knap en zeer getalenteerd. Baker speelt trompet en zingt. Zijn stem is zacht en delicaat, Chet zingt zoals hij trompet speelt. In de jaren '50 neemt Baker tientallen platen op, speelt met alle groten der aarde op jazzgebied en toert door Europa. In 1955 staat hij onder meer in het Amsterdamse Concertgebouw.

Naar later blijkt is hij al vanaf midden jaren '50 zwaar verslaafd aan de heroïne. En hij niet alleen: vrijwel de voltallige band waarmee Chet Baker in 1955 in het Concertgebouw staat is op dat moment stevig aan de drugs.

Chet Baker in 1953

In de jaren '60 raakt Chet door zijn verslaving volledig aan lager wal. Hij gaat meerdere malen de gevangenis in en bij een vechtpartij worden **zijn tanden uit zijn mond** geslagen. Hij doet er jaren over om trompet te leren spelen met een kunstgebit.

Chet trekt in bij zijn moeder en werkt bij een pompstation. In de jaren '70 krabbelt hij weer op, neemt weer platen op en treedt veel op. Hij trouwt, krijgt kinderen. Maar ook: hij gaat scheiden en blijft verslaafd.

Baker is in de jaren '80 veelvuldig in Amsterdam te vinden. Niet alleen omdat hij zo dol is op de hoofdstad, maar vooral ook om de kwaliteit en beschikbaarheid van de heroïne. De stad is zelfs een tijd zijn thuis. Boven café Maloe Melo aan de Lijnbaansgracht bewoont hij kosteloos een kamer in ruil voor een wekelijks optreden. Ook verblijft hij tussen 1983 en 1985 regelmatig aan de Da Costakade. Optreden doet hij onder meer in het Bimhuis, dat dan nog aan de Oudeschans zit.

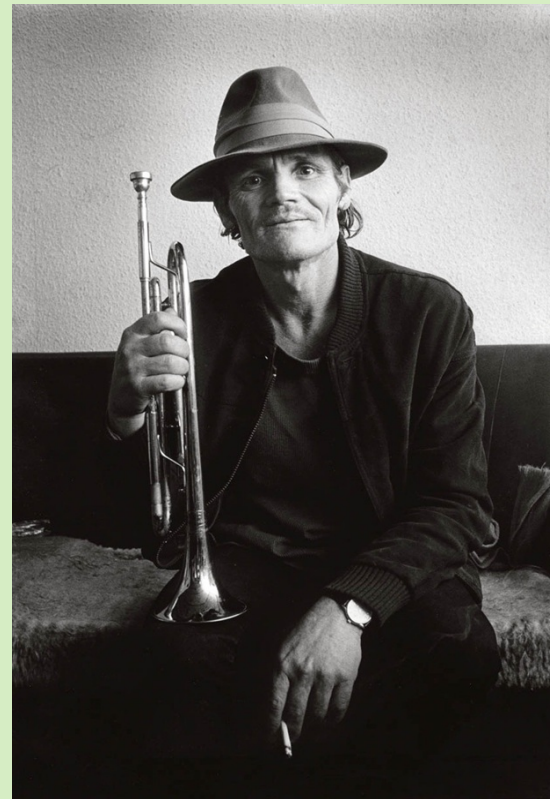
Eind jaren '80 gaat het bergopwaarts met Chet. De wereldberoemde fotograaf Bruce Weber is bezig met een documentaire over Chets leven getiteld 'Let's get lost' en hij heeft in 1987 een goed jaar met nieuwe vriendin Diane. Een terugkerende filmsequence in *Let's get lost* is Chet met twee vrouwen op de achterbank van een cabrio, rijdend door nachtelijk Los Angeles. De twee vrouwen knuffelen Chet, wind waait door zijn haar, het oude gehavende gezicht oogt gelukzalig. In een interview beschrijft Chet later het opnemen van de film als: "It was a dream". Begin '88 verlaat Diane hem echter. Chet zwerft door Europa, met als enige bezit zijn oude auto en zijn trompet.

Donderdag 12 mei 1988 checkt Chet 's middags in bij het Amsterdamse Prins Hendrik Hotel, Prins Hendrikkade 52-58. 's Avonds moet hij optreden in het radioprogramma Sesjun

in Laren. Maar daar komt hij niet opdagen. 's Nachts is het volle maan. Het is vrijdag de dertiende en erg warm voor de tijd van het jaar. Om half 4 's ochtends vinden voorbijgangers een dode man op straat, precies aan het begin van de beruchte Zeedijk. De gewaarschuwde politie denkt dat het om een bejaarde heroïnedode gaat en de onbekende man wordt naar het mortuarium gebracht.

Pas de volgende dag wordt duidelijk dat het hier om de wereldberoemde jazzartiest Chet Baker gaat. Gevallen uit het raam van zijn hotelkamer. Zijn dood is door mysterie omgeven. Zo is het raam waaruit hij valt slechts een klein stukje te openen, erg lastig om daar per ongeluk uit te vallen. Wat er precies is gebeurd blijft tot op de dag van vandaag onduidelijk.

Tegenwoordig hangt er een foto van Chet voor het betreffende raam. Aan de gevel van het Prins Hendrik Hotel is een plaque bevestigd met de tekst: 'Trumpet player and singer Chet Baker died here on May 13th 1988. He will live on in his music for anyone willing to listen and feel.' Chet Baker werd 58 jaar.

COBRA

Was het een warme kermis toen?
Was de oneindige wereld na de hongersnood
veranderbaar?

De gouden snede werd veracht,
symmetrie was verraad, kennis ballast
en alom doken in beverig gekras,
ontdubbelde lijn, gnomen op
die tegen elkaar botsten en kraaiden,
met Pruisisch blauw bespat,
allen met de zwart omrande ogen
van de Godin Koe.
Men speelde een verrukte menswording.

Tot te veel beesten graasden,
te veel mongolen loeiden,
te veel prognaten verfdn met hun tenen.
Dit zag de Vogelgodin en zij gebood
dat men zijn eigen dromen op zou eten.
Men deed het. Men werd gedeelte
van de koek van de wereld.
Men bleef de vogelschrik verven
op de verder verlaten speelplaats.

Is dit Hera, die door de Grieken **Koe**ogig werd genoemd? Of Hathor, de Egyptische
moedergodin, die in haar oudste vorm ook werd afgebeeld als een koe?
(*Men zette zich af tegen het patriarchaat. A.B.*)

Prognaten: < gr. γναθος = kaak. Mensen bij wie de kin en de jukbeenderen sterk
vooruitsteken en de ogen ver uit elkaar staan.

Vogelgodin: Isis? Zij vloog in de gedaante van een
wouw over Egypte, tot ze alle door Seth verspreide
lichaamsdelen van haar broer Osiris had
teruggevonden.

Vogelschrik: vogelverschrikker. Ook: persoon met
een schrikwekkend uiterlijk.

Vl. **Verven.** Nl. schilderen.

Karma: < oud-indisch karma = handeling, daad.

Volgens de leer van de zielsverhuizing in het hindoeïsme en boeddhisme: het geheel van goede en slechte daden en gedachten tijdens het aardse bestaan, dat iemand's latere existenties mede bepaalt.

Karmonie

Onafhankelijk van zijn wandeling
naast zijn stap
stapt zijn verlengde eveneens op stap
naar de overkant, naar het moederland.

Langs de weg staan de serene bijzienden,
zij zijn getemd tot een reeks gebaren want
zij zijn bezig met hun ziel, die ziekte.
En zij kiezen wat zij willen beminnen,
meestal herinneringen.

Zijn verlengde is een kist, een kast, een karkas
waarin het ratelt als bij hem,
ook schatplichtig aan varianten, ornamenten,
offeranden, zinnebeelden, fragmenten.

Geduldig duwt hij zijn eigen gebinte voort
in gestamel, schraalte
en zijn verlengde passeert hem rakelings
en tart in zijn plaats in driekwartsmaat
de onwrikbaar bewegende aarde.

Samen ontkennen zij de herleiding,
samen bewegen zij in het kwade weer,
narrig, niettegenstaande.

Percy Bysshe **Shelley** (Field Place (Sussex), 4 augustus 1792 – in zee bij La Spezia, 8 juli 1822) was een Engels dichter uit de periode van de romantiek.

Zijn korte leven wordt gemarkeerd door tegenstrijdigheden. Hij was afkomstig uit een rijke aristocratische familie. In zijn eerste jaar aan de Universiteit van Oxford in 1811 schreef hij een pamflet waarin hij betoogde dat er geen afdoende bewijs bestond voor het bestaan van God (*The Necessity of Atheism*). Hij werd hierop van de universiteit gestuurd. De zaak veroorzaakte een breuk met zijn vader, die niet kon instemmen met de radicale inzichten van zijn zoon.

In hetzelfde jaar ging hij ervandoor, naar Schotland, met de 16-jarige **Harriet** Westbrook, de dochter van een caféhouder. Hij kreeg een dochter bij haar. Eenmaal getrouwd verhuisde hij naar het Lake District om daar te schrijven, maar hij vertrok al snel naar Ierland om zich daar bezig te houden met politieke pamfletten.

Hij liet zijn vrouw, die opnieuw zwanger was, in 1814 in de steek, en ging samen met **Mary** Godwin, de briljante dochter van Mary Wollstonecraft, en haar stiefzus **Claire** Clairmont, via Frankrijk naar Zwitserland, met de bedoeling er een commune van vrije liefde te starten. Nadat zijn eerste vrouw, die weer zwanger was van een onbekende man, zelfmoord had gepleegd door zich te verdrinken, trouwde hij met Mary. Deze handelwijze leidde tot veel protest in Engeland. Shelley verliet het land in 1818 en keerde er nooit meer terug.

Ondanks zijn zelfzuchtige affaires was Shelley een vriendelijk en vrijgevig man. Hij deelde zijn geld met vrienden die in nood verkeerden. Na een periode van rusteloos rondreizen vestigden de Shelleys zich in Pisa. Hier vond hij enige rust, maar niet langdurig. Terwijl hij met een vriend aan het varen was, sloeg als gevolg van een plotselinge windvlaag hun boot om en zij verdronken. Na enkele dagen spoelden de lichamen aan op het strand. Shelley's as werd bijgezet op het Cimitero

Mary Wollstonecraft Shelley, "child of love and light"

Tien manieren om P.B. Shelley te zien

1

Zijn lichaam strandde op het zand.
Bleef liggen terwijl het goud wegtrok
over de bergen.
In zijn gele broek, in zijn witte sokken
in Keat's verzen in zijn binnenzak
bewogen alleen de wormen.
O, wilde westenwind,
adem van de herfst.

2

Zijn gezicht was weggevreten
door de dieren van de zee.
Zijn geest die ogen had
lippen en neusgaten
zag de dromende aarde
likte aan haar,
rook haar geuren die vernielen
en bewaren tegelijkertijd.

3

Graatmager, spastisch.
(In pantomimes speelde hij
vanzelfsprekend de heks.)
Een schrille stem. Eksterogen.
Meisjes aan zijn knieën.
En hij maar snerpen
over de engelen van de regen,
de engelen van de bliksem
die zouden neerkomen vanavond
over de blauwe planeet.

4

Hij haatte varkensgehakt,

Acattolico in Rome. In Engeland werd opgelucht gereageerd: 'Shelley de atheïst is dood. Nu weet hij of er een God bestaat of niet.'

Tijdens de wanhopige en onrustige jaren in Italië schreef hij zijn beste werk. Het weerspiegelt zijn idealisme en zijn hoop dat er verlossing mogelijk is door de liefde en de verbeelding. Volgens hem is er geen zekerheid, alleen hoop.

De begrafenis van Shelley door Louis Édouard Fournier (1889). In het midden, van links naar rechts: Trelawny, Hunt (Londense uitgever), en Byron. In feite was Hunt niet bij de crematie aanwezig, en Byron vertrok eerder. Mary Shelley, die links geknield zit, ontbrak ook bij de begrafenis.

Over *Prometheus Unbound*:

Prometheus is tevens Shelley's antwoord op de tekortkomingen van de Franse Revolutie, die de ene tyran vervangt door de andere. Shelley wilde een soort revolutie laten zien die dat juist vermeed, en aan het eind van het stuk is er überhaupt geen macht meer aan het bewind. Het is een anarchistisch paradijs.

In wezen is *Prometheus Unbound* een grimmige revolutionaire tekst die vecht voor een vrije wil, goedheid, hoop en idealisme tegenover onderdrukking. De Epiloog, uitgesproken door Demogorgon geeft uitdrukking aan de grondbeginselen van Shelley als dichter en revolutionair:

heiligen, verering, de Koning.
Maar het meest haatte hij
één man en één vrouw
in hun monogame omarming.

Zwarte regen, hagel van vuur
daalden over de wapperende pruik
van een bacchante
die hij had opgezet.

5

Er waten veel doornen, veel struiken
waar hij in viel en bloedde.
Maar hij had steeds rattenkruid op zak.
Want wie weet
of je de schoonheid van verbuigingen
wilt overleven?
Wie weet of je niet,
zonder vaarwel, wilt zinken
in de wieren, ongetemd?

6

Ooit stak hij de butler van de familie,
Mr. Laker, in brand. In Italië
danste hij bij de vlammen van een bosbrand.
Later, in de schaduw, grijs
koud, na uren als ijspegels,
fluisterde hij: 'Hoor, o luister toch,
de takken van de hemel en de oceaan
verstrikken in elkaar.'

7

Hij rende krijsend uit zijn kamer,
hij had, o, de vette vrouwen van Sussex
gezien
met ogen waar de tepels waren.
Want meestal zag hij in zijn winters bed

To suffer woes which Hope thinks infinite;
 To forgive wrongs darker than death or night;
 To defy Power, which seems omnipotent;
 To love, and bear; to hope till Hope creates
 From its own wreck the thing it contemplates;
 Neither to change, nor falter, nor repent;
 This, like thy glory, Titan, is to be
 Good, great and joyous, beautiful and free;
 This is alone Life, Joy, Empire, and Victory.

Shelley's *Prometheus Unbound* is een reactie op de Revolutie en de economische veranderingen die gaande zijn in de samenlevingen van toen, op de noodzaak om de visie op goed en kwaad te veranderen en aan te passen aan de nieuw beschaving.

Shelley Memorial at University College, Oxford

A heart grown cold. A head grown gray in vain:
 Nor, when the spirit's self has ceased to burn,
 With sparkless ashes load an unlamented urn.

The one remains. The many change and pass:
 Heaven's light forever shines. Earth's shadows fly:
 Life, like a dome of many-coloured glass.

Shelley, *Ode to the West Wind* (1819)

een naakt kind
 verrijzen uit een paarse zee.

O, verhef mij als een golf,
 een blad, een wolk.

8

Als ontbijt en lunch at hij bonbons.
 Een stugge stoelgang door de opium.
 Nieren en blaas waren beschadigd.

Zijn accenten en ritmes
 waaren over de bevroren aarde.
 Echo's van goden en merels
 en godslasteringen.

9

Hij wou geen wollen sokken dragen.
 Kokhalsde van boter.
 Bij Harriet, Mary, Claire en anderen
 bracht hij een spons in, gedrenkt in wijn,
 tegen de kinderen.

Aan de rand van vele cirkels
 wilde hij zichzelf verbannen.
 Hij verzonk in de grote tekens,
 de weigeringen.

10

Toen zijn fragmenten stierven
 en hij werd bijgezet als ode en pamflet
 schreef *The Courier*. De heiden is verdronken.
 Nu weet hij of er een god bestaat of niet.

Hij wipte de hoer van de welluidendheid
 op zijn knie.
 Zijn heidendom: een remedie
 voor als de winter komt
 met de westenwind.

Etude

Er is, er is zoveel, bijvoorbeeld die ongelukkige
die in het prieel staat te beschrijven.
Hij beschrijft waarden, complementaire tonen
de stoornis in de sferen
het glazuur van de voltooid verleden tijd.

Er is de leraar en zijn totale geschiedenis
er is de Jezuïet van de rechte lijn
de poelier van het vluchtige
hij die ontbijt met een concept
hij die aleatorisch slikt
hij die in vrieskelders snikt om de steeds
verder voorvluchtige paradox van de ruimte
hij die leeft van de obscene statuten voor kunst

terwijl *ex nihilo*

Er is wat ontstaat uit dorst
er is wat door dat ontstaan wordt ontdaan
er is natuur met haar randen en rafels
er is pigment en het spoor van een hoef
er is zoiets stils als een dampende heuvel
zoiets wilds als de vuilnis van verdriet
er is een ladder onder de takken
er is de waanzin van de bladeren
de kalmte van de vlammen
er is Eris die zwerft
op zoek naar het gekerm van de mensen
er zijn de lijken van vrienden

er is *ex nihilo*
hoe dan ook het noodweer
en het dichtbij lawaai van de verre zee.

Lt. Alea = dobbelsteen. **Aleatorisch:** op toeval berustend.

Ex nihilo: creatie uit het niets, i.t.t. creatie uit vooraf bestaande materie, uit eeuwige materie.
Een klassieke filosofische formule luidt: ex nihilo nihil fit.
In een conversatie kun je een onderwerp aansnijden 'ex nihilo', zonder enig verband met het
vorige topic van discussie.

Eris: godin van de twist, dochter van Nix (gr. Νύξ, lt. Nox), godin van de Nacht.

Verklärte Nacht, opus 4 voor strijksextet, 1902, van Arnold Schönberg, nadat hij Mathilde von Zemlinsky had ontmoet.

Dorpskomedie: tgv. *Divina commedia*.

Gebeeld

Huizen huizen ergens anders, de bewoner is onterfd,
zijn bed staat in de woestijn en de wind waait
uit de bergen in de verte waar het brandt.
Het was in de nacht dat ik klaar wakker lag
bij je gapende kluis. Ik hoorde de natuur
of wat daarvoor doorgaat waaien tussen de lakens,
het was je adem, de lente,
je adem die mijn ziel bedreigt, bedriegt,
het is geen ramp, het is mijn liefde,
een speelgoedpaardje in de branding
die zal zwellen tot de grote overspoeling
over dit strand, over de smeulende bomen daar.
Maar voorlopig nog gehurkt bij je natte bloem
in de verklaarde nacht.

De meeuwen met hun zieke veren dalen
naar de besmette zones van het binnenland.
Zie je? Weer zaniken over de verwisselbare dingen,
over het doden van de tijd, over verlies, over kiezen
tussen vele vormen van rottigheid.
Maar voorlopig zwermen nog blijde bijen uit mijn mond
naar jouw kont. Nog vereer en molesteer ik
die volmaakt kapseizende waarheid als een paard
dat jij er bent, nog in de branding.

Dante die in het donker daalde, hij durfde,
vol goede moed in de geur van edik en bloed
want hij was dronken van overmoed,
anders bid je tot geen Heer,
en na de hel kwam het licht gegarandeerd
want licht was waarheid in zijn tijd,
een overgeleverd gegeven woord. Ja, zo kan ik het ook,
zelfs *mijn* dorpskomedie was geslaagd tot op het bot
met zo'n doorgestoken kaart van een god.

Liet ik de wereld los?
Vaak gewild. Vaak getracht.
Maar ik bleef uitglijden in de tijd, dat slijm
vol wenken, wensen, commentaren.
En bleef slippend aanwezig.
Terwijl naast mij de griezel stapte die ik was,

Aendachtigh gebedt, G.A. Bredero, uit het: Groot lied-boeck:

O Levendige GOD! eeuwigh, goed, en almachtigh,
 Aenschouwt me-lyelijck: my droeve, en neer-slachtigh
 En uytgequeelde (uitgeteerde) man, van soberen gestalt:
 Gedooght niet dat hem nu de wan-hoop overvalt:
 Die doch een vyandt is van Hemelsche genade,
 Want sy mijn arme siel sou eeuwelijcken schade:
 Ontfangt, O Heere! doch het suyverst' van mijn hert,
 Geeft dat my myne sond niet toe-gerekend wert:
 Neemt my (die hier op aerd' als vremdeling most swerven)
 In 's Hemels Borgery na een God-saligh sterven.
 Ach! dat u lieven SOON, met zijn onschuldigh bloedt,
 Voor myn ken-schuldige (ken=die erken), de borrecht-tocht voldoet.
 Och! ick ben uytgeteert en ga met smart betreden.
 Den algemeenen wegh van d'ouwde lang verleden.
 O Heer! ick kyve niet, noch hadder (=twist) niet met u,
 Het sterven is mijn lief, ist V behaghelijck nu,
 Want ghy hebt my gemaect, en mooght my weer ontmaken
 Wanneer 't u wel gevalt. O GOD! voor alle saken
 Beveel ick V mijn Ziel, O Salighmaker goed!
 Ick geer geen ander vreughd, ick soeck geen ander soet,
 Geen ander blydschap, ach! noch oock geen liever lusten,
 Als by den Bruydegom van mijnen Ziel te rusten.

G.A. Bredero

't Kan verkeeren.

Eynde van't Aendachtigh Lied-boeck.

(Het lied is geen klacht uit Bredero's laatste maanden maar een fragment uit een omvangrijk gedicht, dat uit het Frans is vertaald en opgenomen in deel VI van de Tragedische ofte Klaechlycke Historien (wschl. 1614).)

Gamelan: Javaans orkest, dat bestaat uit strijk-, blaas-, tokkel-, maar hoofdzakelijk uit slaginstrumenten.

die verzon dat ik bestond
 die in mij stapte als in een portret
 luisterend naar mijn aendachtigh gebedt
 en mij bleef verwoesten in een onwettelijke orde
 want mijn ziel stierf lang voor mijn knoken.
 En hij, is hij ooit andermans vreugde geweest?
 Hij met zijn kinderhand?
 Hij die bij de branding knielde voor jou
 en voor het nekschot,
 loensend naar de bergen daar
 waar de vogels en de cypressen verzengen?
 Jouw vreugde?
 Alhoewel ik nauwelijks toonbaar ben, hoorbaar ben,
 behoor ik nog tot de mogelijkheden.
 Alhoewel een luchtspiegeling in kleren
 blijf je mij ontwaren, geloof ik, vrees ik,
 tussen mijn vertakkingen en pogingen tot verklaring.

De dingen laten de dingen los, het harnas kraakt,
 de droom kotst op de gewijde grond vol condomen,
 de droom plenst en piept zoals het heelal
 of als een rat of als jij tussen lakens,
 en de lakens laten liefde door,
 kan het anders?
 Want hoe anders kan die gammele man,
 dat amalgaam van wrok en verlangen
 in leven blijven, melodisch neukend als het kan
 in een vertrouwd reservaat?
 Hoe anders kan de rijmelaar,
 een gevonden voorwerp als een ander,
 pissen tegen het dak van de wereld
 tot het regent op zijn schedelpan?
 Al vergeet hij nog zoveel, al begeeft hij,
 al begraaft hij het speelgoedpaard in de verbrande aarde
 van de boomgaard, al slaapt hij waar hij staat
 jij houdt het wakker, wat? wat hou je bij hem wakker
 als nachtenlang een gamelan?
 Zijn verbeeld genot,
 zijn dorst naar het dons en de wonde.

De mensaap recht zijn rug en geeuwt.
 Hij heeft zijn schunnige dwangbuis van schuld

niet losgeknoopt.
Middeleeuws heerst hij in mijn tijd,
in het vacuüm, het vakantieland Vlaanderen.
Daarom, maak mij niet wakker
uit mijn dazende dagen van alleen maar jou.
Willekeur en leugen en leegte wil ik velen
maar maak me vrij van berouw.
Laat verder de spraakgestoorde gedachten
zonder geheugen, de spotvogels van Eros, in mij los.

Hymen: god van het huwelijk (forse knaap, fakkel in de hand, soms gesluierd.)

Ook: maagdenvlies, < ὕμην = huid, vlies.

Archipel: oorspr. een zee waarin veel eilanden liggen. < gr. ἄρχος = hoofd, leider en πελαγος = zee. Dus: hoofdzee, > eilandzee. Bedoeld is: de Egeïsche Zee. Later verschoof de betekenis naar de eilanden zelf. De Indonesische archipel, enz.

Kορη = Persephone, dochter van Demeter en godin van de onderwereld.

Hymen

Haar gewillig gebinte
haar struik vol gesnurk
haar mild debiele lauwte
haar archipel van kwallen en melk
haar verhakkelde aardrijkskunde.

En hij, klaar met koorden en handen
dacht: - Mevrouw gaat over lijken
het mijne allereerst
mevrouw is vannacht een beest
maar toch blijft zij mijn avondster.

En hing toen gewurgd in haar jurk
in haar geur van jong koren.

Achter genade aan

I

Achter genade aan.
Vandaal van zichzelf
op drift, in tegenlicht
in het vertrouwde niemandsland.

Voer voor anderen, maar
niet voor katholieke linguïsten,
hun staar gericht
op de manoeuvres in het oeuvre.

'Laat het gedicht zich niet schamen
voor het rijm in lavendel en thijm,
voor zijn raadsel, zijn klaarte,
zijn vervoering en zijn vuil,'

sprak hij van lallen moe
zijn ballen toe.

Sint-Vitusdans: de middeleeuwse dansplaag. Op 24 juni 1374 was er in het Duitse Aken een van de eerste grote en plotselinge uitbraken van een mysterieuze (lees: neurologische) ziekte: de Sint-Vitusdans, ook wel de dansplaag genoemd. Een grote groep mensen begon te hallucineren en schokkende bewegingen te maken, die vergelijkbaar waren met een dans. De dans-episode eindigde in complete uitputting waarna mensen op de grond vielen en sommigen het leven lieten. De dansplaag verspreidde zich in de daaropvolgende eeuwen door geheel Europa.

De epidemie begon in de periode dat Europa ook geteisterd werd door de Zwarte Dood in de veertiende eeuw. De demonische plaag zorgde ervoor dat de slachtoffers van de ziekte een soort aanvallen kregen, waarbij ze konden gaan schuimbekken, stuiptrekken en schreeuwen. De zieken werden als gestoord bestempeld en door hun heftige dansachtige bewegingen tijdens de aanvallen werd de ziekte vernoemd naar Sint Vitus, de dansheilige.

II

Zet ik mijn stappen voorzichtiger dan gisteren?

Wacht mij morgen de Sint-Vitusdans?

Of ren ik recht in de put,
nog wat snaterend over kut?

Die ik desnoods beminde,
altijd aan de overkant
ook toen zij triomfantelijk op mij zat,
zij die toen nog met mij heulde.

Ik ben van vroeger en geweest,
iemand die nog het scherpen van bajonetten
heeft gehoord,
iemand die trager stapt naar de pijn
die moet komen vóór ik mezelf ben geweest,
in zijn mislukte grap van leven.

Epileptisch was hij, de ranke, kwade hond
van ons tesamen.

Idi Amin was president van Oeganda van 1971 - 1979. Bloedig dictator, slachter van Afrika, bokskampioen zwaargewicht. Opleiding in Israël tot parachutist. Leed aan grootheidswaan. Voerde tegenstanders aan krokodillen of bewaarde hun **hoofden in koelkast**.

Zie ook: Hugo Claus Almanak + context Ad Beukering, p. 13/6, ofwel 13 juni.

Archilochus (Paros, ca. 680 v. Chr. - ca. 645 v. Chr.) was een Grieks militair en dichter van spotdichten. Hij werd geboren op het eiland Paros. Zijn vader behoorde tot de aristocratische klasse, zijn moeder was van slavenafkomst. Hij had een avontuurlijk en hartstochtelijk leven, moest als jongen in ballingschap (ten gevolge van politieke woelingen?) en zwierf als huursoldaat door Griekenland om aan de kost te komen.

Hij verzette zich tegen de gevestigde waarden van zijn tijd: “Eén grote kunst bezit ik: / met vlijmend leed vergelden / al wie mij lijden doet ...

In tegenstelling tot Homerus gebruikte hij alledaagse taal, een stijl van ruwe openheid. Naar verluid hadden zijn krachttermen zijn voormalige verloofde en haar vader tot zelfmoord gedreven. Hij was een man van weinig illusies, zowel in de oorlog als in de liefde: bescheidenheid is het betere deel van heldenmoed.

Hij sneuvelde in de oorlog tussen Paros en Naxos. Zijn graftombe groeide uit tot een soort cultusplaats. Hij werd een der meest gelezen dichters uit de oudheid.

Homerus prees en loofde bijna alles. Antilochus veroordeelde bijna alles, omdat hij zag dat dat het meeste nodig was. In de eerste plaats veroordeelde hij zichzelf.

Een berucht, choquerend gedicht van Archilochus gaat over een militair (Archilochus zelf?) die zijn schild weggooit en er respectloos over praat:

Eén van de Saianen (uit Thracië) pronkt met mijn schild
dat ik met tegenzin achterliet bij een struik, want het was perfect.
Maar ik kwam tenminste veilig weg.
Wat zou ik geven om dat schild?
Laat het liggen. Een andere keer zal ik er een bezitten
die niet slechter is.

Een fragment van Archilochus is opgenomen in de Adagia van Erasmus en werd in de 20e eeuw bekend door Isaiah Berlin:

De vos weet vele dingen, maar de egel één groot ding.

Andere dichters volgden zijn voorbeeld, waaronder Horatius.

III

Ik wil verliefd blijven

tot begin september.

Daarna bewaar ik je

(zoals Idi Amin de twaalf hoofden van
zijn vijanden) in de koelkast.

Alle vlees is gras maar nu al

verdampst de vrees die ik was

tegenover 'de zee met vlechten'

(zei Archilochus die het kon weten).

En die engelen die in benden zouden dalen

en celebreren (Club Brugge, een geboorte,

een operatie) en terug in het duister

zouden vluchten?

Ik heb ze niet gezien. Blind voor jou.

Ergens schater je,

ergens onder de ongeziene sterren

in dit scheel gedicht.

Redingotes: een door de Fransen verbasterde Engelse term: *riding coat*, rijmanteel, die uitgroeide tot een modieuze jas voor mannen én vrouwen.

Psalters: < gr. ψαλτηριον = snaarinstrument, < harp, citer. Maar vooral: psalmboek.

Voilette = aan de hoed bevestigde sluier.

IV

De raven vluchten voor de winter uit Lapland.
De meisjes in Polen lachen met voortanden van zink.

Stenen sofisten kouten
in redelijke negentiende-eeuwse redingotes
over gerucht en verbinding,
het bedrog van de zinnen, de glorie van de vruchten
en hoe wij herleid worden tot doorlopende
voorlopige beelden, beschimmelde psalters.
(Het manuscript van Van Veldeke in 1856
gevonden in het toilet van een notaris.
Het schijnheilig gebed van Villon.
Coornherts 'beelden ter deugd als in een drome'.)

Zij bedaren mij niet. Wat nu?
Longontsteking opdoen voor het open raam.
De negen keukenmessen op een rij.
De plastic zak over het hoofd in bad.

De brieven zijn geschreven, in hun enveloppen.
Of de doofstomme muren de faam van de krijger
zullen verspreiden? De allerminste zorg,
want je tilt je zwarte voilette op
en je lacht naar die kinkel aan je arm.

V

Zij kwam niet terug. Steeds minder.
En ik maar hinniken
in mijn eigenwijs theater, achter het doek.
En trappelen. Kijk, de sporen van mijn dribbels
schuin voor doel.

Die anderen stonden plots midden op straat,
versperden mij de weg.
Fluisterden in een nis
over mijn gezonde paranoia.

Was ik anders dan die ene, die oude
die woedend in het plaveisel hakte
met zijn houweel omdat hij de biecht van zijn vrouw
had gehoord in de Romaanse kerk?
Dan die Chassidim op rolschaatsen in het park?
Dan die elk uur de landkaart raadpleegde
en haar zocht in verraderlijke windstreken,
mijn bruid met de heupen,
de plooiën, steeds verder, zonder later.

Chassidim zijn aanhangers van het chassidisch jodendom, een ultraorthodoxe richting binnen het jodendom. Het is ca 1750 in Polen is ontstaan en thans nog zeer verbreid is, m.n. in de V.S.

Revisited

& hij,
 wiebelend, met kogellagers in de buik
 met geblakerde ledematen, bij voorbaat verslagen
 hoe dapper ook met zijn aarzelende voet
 op aarde in een wereld vol radio's

& de slapende koe waarop in één nacht gras
 is gegroeid, een kniesoor die daarvoor schrikt

& een boegbeeld, *love me or leave me*

& een vulva en griesmeel en melktandjes en de volle pens van de afgunst

& de overgevoelige beul, doe me pijn, dan ben ik er

& gevlekt egyptisch in mantellappen, zij,

& hij, hoofd in de helm, homerisch snauwend,
 een homp, een klus wormen, een wenteltrap
 vol wensen

& en de lellen en bellen van de kalkoen, haar nieuwe
 minnaar

& de plantaardige wraakzuchtige kop in de spiegel,
 ken je hem?

& en de olijke, geplette pannekoek in die spiegel

& een moeder die met het geslachte konijn in haar
 armen naar buiten roept: 'Jongens, het wordt donker'

& de kaaiman die de vele eieren van zijn moeder
 opeet, behalve dat ene ei, waarom?

& zij, staande op een lang beenderig been, starend
 naar het zand en de voetafdruk van wie haar
 het laatst heeft bemind

& de gewetenloze met haar geurtjes en kleurtjes

Love me or leave me: zie ook p. 44

Zie ook: Hugo Claus, Almanak + Context Ad Beukering, p. 9/2, ofwel 9 februari.

Love me or leave me is de titel van een Amerikaanse muziekmovie uit 1955 onder regie van de Hongaars-Joodse Charles Vidor. (Geboren in Boedapest. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vocht hij als soldaat in het leger van Oostenrijk-Hongarije. In 1924 emigreerde hij naar de Verenigde Staten. Hij begon zijn carrière in de filmindustrie tijdens de laatste jaren van de stomme film. De misdaadfilm *Gilda* (1946) geldt als het hoogtepunt van zijn oeuvre.) Het verhaal vertelt het leven van Ruth Etting (gespeeld door Doris Day), een revuedanseres, die droomt van een carrière als zangeres. De crimineel Martin Snyder heeft een oogje op haar. Hij biedt aan om haar een handje te helpen bij haar carrière. Aanvankelijk weigert ze, maar uiteindelijk wordt hij haar impresario en zelfs haar echtgenoot.

Doris Day in 1957

& welk spoor van welk iemand door het landschap
opgeslorpt zonder klacht

& hij, kaal, professoraal, de neus verstoppt door begrippen

& het vee dat geknield ligt te zwellen

& hij, doofstom maar roze als geschrobde billen

& Ikaros die zijn libellevlerken uitprobeert,
paradeert op het strand, klaar voor de aanloop,
voor de vlucht

& een familie aaneengelasd door vrede,
bedaarde vrede, steek hun huis in brand

& de betweter met de voorzichtige voetjes
met een voorschrift als gezicht

& de treurnis van de zelfstandige, zijn
hersenkwabben
uitwassend van belastingen

& het hondse in hem dat keft om liefde
maar weëg blijft walsen in het grauw

& hologig hij die beweert dat alles goed komt
met de tong van zijn evennaaste

& wat zijn moeder zei: 'Zijn laatste gebaar was er
een van totale afkeer, en zijn vet smolt en toen
kwam zijn schedel te voorschijn, met die paardetanden
van hem'

& die wankelt op zijn quick-quick-slow-bergschoenen,
besmuikt, maar met de lokken van een barok
altaarstuk en een restje waardigheid, wanneer leren
zij dat toch af?

& het gedroomde van haar kut verpakt in een
jurk die rook naar meloenen, inktvis en slagroom

& hoe zit dat met de vlakverdeling, met de ruimte,
met de metafoor? Leg dat eens uit, voorgoed

& en de onherstelbare held
die de ruimte probeert te bedaren met zijn stift en zijn eikel

& het moederlijk moerassige van dat eind
zonder lied *love me or leave me*

Beginregel van Dante's *Divina Commedia*: **Nel mezzo** del cammin **di nostra vita** / Mi ritrovai per una selva oscura.

In het midden

I

'In het midden van mijn leven,'
zei de koning,
'ga ik te paard naar de hel.'

Sire, mij is dit niet gegeven.
Ik hoor ze allang, die nachtelijke bel,
ik proefde vele soorten honing,
ik heb te snel in te veel vel gebeten
en onderweg ben ik de hel vergeten.

II

Te veel koude, te veel vuur,
te veel mensen heb ik zien verbranden
(in het jaar '44, in mijn korte broek)
en later zag ik ze levenslang bevrozen,
zij telden hun salaris in een hoek
en daarom heb ik mij met lauwte verzoend
en staar naar de sering.

En toch, ik had het kunnen dromen,
verrijzen daar weer vlammen
en waaien als vurige bomen,
en likken aan mijn harnas
en ik steiger voor die laaiende muur
waarachter ik jou hoor zingen
alsof je touwtje staat te springen.

III

Meestal ben ik uitgegleden
en grijsde ik: 'Ik wou het zo.'
Toen viel ik in jouw vallei
en met jou onder de leden
hou ik mijn mond en hou het zo.
Wat is onderga is besmet door jou.
Waar ik sta bloeit een dag
met zijn stilte en zijn herrie.

Een **demiurg** (< Oudgrieks: δημιουργός) is letterlijk een ambachtsman, een bouwer. In Plato's Timaeus vormt een demiurg vanuit ongeordende materie (of bewegende chaos) de wereld naar het beeld van de Ideeën. Hierbij is dus geen sprake van een schepping uit het niets.

In de gnostiek is de demiurg ontstaan als gevolg van een breuk in het pleroma (πληρωμα = volheid), benaming voor de volheid, de structuur en verblijfplaats van de goddelijke wereld. Deze wordt vereenzelvigd met JHWH, de Hebreeuwse God van het Oude Testament. De demiurg is verantwoordelijk voor de schepping van de materiële wereld en de mens. Die schepping is in wezen een slechte nabootsing van de werkelijkheid van het pleroma.

Waar ik ga hul ik mij in de flarden
van jouw nachtmerrie.

IV

Wat er gisteren gebeurde,
of had kunnen gebeuren,
niet zeuren.
Wie te gretig in het verleden graait
krijgt het bloed niet vanonder zijn nagels.
Hij verliest zich in het labrynt
van wat zijn herinnering verzint,
een bronzen kinderschoen, razernij,
de glitter van haar avondjurk.
Vandaag is minder bitter
want gapend zei zij: 'Ik wil niet slapen
want dan ben je niet meer in mij.'

V

Zijn wij als beesten geschapen
die kennis vergaren desalniettemin?
Ervaring verduistert de jaren.
Eerder zonder vragen
de zee trotseren die nadert
met golven vol dode demiurgen.
Zij heeft iets van jou,
de natte godin met de zeegroene haren
die mij overspoelt.
Zo zink ik in jouw gebaren
tussen hangen en wurgen.

VI

Je schrikt omdat ik zo zwaar weeg
en geplet vraag je om meer.
Je heeft omdat ik schaduw werp
ook als ik niet aanwezig ben.
Wat je niet wilt en durft te weten:
dat ik nu al je dood gewicht ben
en straks je zwarte licht.

VII

Geloof het of niet, lief, maar vanavond
ben ik net een notaris
die door liefde aangeraakt
zich de pleuris schrikt.
In de staatsie kast van mijn knoken
kraakt er iets dat raar is,
het zal wel weer liefde zijn,
dat pesterig kind dat molleblind
van alles zegt dat ik moet noteren
als gaf het mijn leven zin.
Het stoot zijn hoofd, dat mollig kind,
het gromt, het is onthand,
het gaat tekeer in mijn karkas
en verdomd, het verbrandt mijn hele inventaris.

VIII

Haar armen verdwenen in haar oksels,
zijn tenen werden lang als lianen.
Uit haar navel groeide engelenhaar,
hij kreeg onbekende ledematen.

Twee duizendpoten,
twee gestoorde zenders,
zij werd allengs hariger
en hij aldoor kaler.

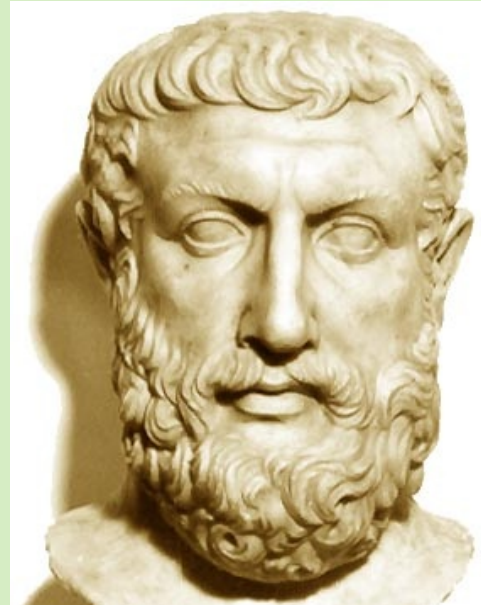
Tot de dageraad bleven zij veranderen
in de lachspiegeltjes van hun pupillen.

IX

Dat lied van mij verdient de naam van lied niet.
Het zoekt zijn maat, het krijgt geen toon,
het kwakkelt, hinkt en struikelt
over elke betekenis.
Het wil zeggen dat de sneeuw van weleer,
dat het brood en de wijn van vroeger,
dat de vrouw onvertrouwd en toch uitverkoren
er waren op zijn rijd op aarde of niet.
Het lied zegt, ik kan het nog net verstaan,
dat het staat te sterven van de dromen.

II Gezegden

Parmenides van Elea (onder Napels, ca. 515 v. Chr.) was een presocratische filosoof. In een filosofisch dichtwerk stelde hij waarheid en weten tegenover mening en voorstelling. Zijn filosofie behelst in tegenstelling tot die van zijn voorgangers niet zozeer een kosmogonie of een theorie over het ontstaan van de werkelijkheid, maar een ontologie. Daarbij distantieert hij zich van de dagelijkse werkelijkheid die met de zintuigen wordt waargenomen.

Volgens Parmenides kom je alleen via de rede echt iets te weten. Zo probeert hij, als een van de eerste rationalisten in de westerse filosofie, met een zuiver logisch-deductieve benadering uitspraken te doen over datgene wat is.

Het uitgangspunt van Parmenides is dat de rede leert dat je alleen een Zijn kunt denken, niet een niet-Zijn. Tegenover het Zijnde staat niets, dus ook niet het denken. "Denken en Zijn is één en hetzelfde." Als iets gedacht wordt is het onmogelijk te zeggen dat het "niet is". Het Zijn is ruimtelijk; er is dus geen lege ruimte mogelijk, en bijgevolg geen beweging, want als een voorwerp zich ergens heen zou bewegen zou daar eerst lege ruimte (een niet-zijn) moeten zijn. Ook worden is uitgesloten: dat wat worden gaat, is tevoren nog niet. Alle verandering is schijn. Als men aan iets wat in de toekomst zal bestaan kan denken, dan moet het nu al in de geest bestaan. Als men zich iets uit het verleden kan herinneren, dan moet het in de geest aanwezig zijn op het moment van denken. Het werkelijk zijnde (Gr: ἔων) ontstaat niet, verandert niet, gaat niet verloren, kent geen veelheid of verscheidenheid: het is één en ondeelbaar. Alles heeft kortom altijd bestaan, en niets verandert. Alles wat lijkt op verandering of beweging, vindt plaats binnen een gesloten systeem. Verandering en beweging maken deel uit van de dagelijkse ervaring (een dwaling), maar niet van het correcte denken dat zich richt op het ene, ondeelbare, onveranderlijke en eeuwige.

Parmenides is voor latere tijden belangrijk, niet vanwege de onmogelijkheid van de verandering, maar vanwege de idee dat de substantie eeuwig en onveranderlijk is: het ding is datgene wat hetzelfde blijft onder wisselende omstandigheden. Dit zou, om te beginnen met de Ideeënleer van Plato, een basisidee worden voor filosofie, psychologie, natuurwetenschap en theologie.

I

Zo zei Parmenides:

Die drel van een godin groette mij,
mij zonder hemd, mij zonder hoed.
Zand en roet warrelden uit haar haar.
'Ventje,' zei zij, 'jij die 's nachts merries berijdt,
prijs je gelukkig.'
'Welke prijs?' vroeg ik, maar daar
had zij geen oren naar.
'Ventje,' zei zij, 'het is klaar
dat gerechtigheid jou naar mij heeft gebracht,
want je hart slaat op een verkeerde maat
als de waarheid zich niet van je meester maakt.'
'Welke waarheid?' vroeg ik, maar haar
oren van agaath en porfier bleven dicht.
'Zet je schrap,' zei zij, 'ik zal je leren
wat geen sterveling ooit heeft ontwaard,
de nooit sidderende baard van de waarheid,
de wilde waarheid met haar billen bloot,
en hoe je de waarheid nooit mag vertrouwen
en hoe je het veranderlijke vrouwelijke
dat over zichzelf regeert
gezeglijke manieren moet leren
wil je het onderscheiden,
wil je er op bouwen
en hoe dat onzegbare zich zal verspreiden
over alle dingen
als het maar blijft zingen.'

Hemisfeer: < gr. ἡμι = half, en σφαῖρα = bol. Gezegd van de aarde: halfrond.
Ook: hersenhelft.

Dante (Durante) di Alighiero degli Alighieri (Florence, 1265 – Ravenna, 1321) was een Italiaanse dichter, schrijver, moraalfilosoof en kortstondig politicus. Zijn voornaamste werk staat bekend als *La divina commedia*.

De vader verloofde zijn 11-jarige zoon Dante in 1277 met de toen 10 jaar oude Gemma Donati, de dochter van Manetto Donati, hun buurman in Florence.

Of het huwelijk gelukkig was of niet, feit is dat Dante niet één vers aan zijn echtgenote heeft gewijd en er is geen enkele aanduiding gevonden dat zij hem zou gevolgd zijn tijdens zijn verbanning. Boccaccio schrijft woordelijk dat hij zijn vrouw en kleine kinderen achterliet in de handen van “fortuna”.

In 1283 ontmoette Dante Beatrice in de straten van Florence. Het markeert het begin van zijn liefdespoëzie, in de 'dolce stil nuovo', waarbij de door de Provençaalse troubadours bezongen zinnelijke liefde werd verheven tot een metafysisch-platonisch niveau.

Italië was verdeeld in stadstaten, die regelmatig in strijd met elkaar waren. Bovendien heerste er een onderlinge verscheurdheid tussen de Ghibellijnen en de Welfen. Sedert het verbod op de lekeninvestituur door Paus Gregorius VII ontstond het conflict tussen de koningen en keizers van het Heilige Roomse Rijk en de paus van Rome, de zogenaamde Investituurstrijd. Hieruit ontstond in de late middeleeuwen de politieke stroming van de Ghibellijnen, die zich tegen de wereldlijke macht van de paus keerden. De Ghibellijnen waren aanhangers van de Rooms-Duitse keizer en de gezworen tegenstanders van de Welfen, een stroming die ontstaan was rondom de tegenkeizer Otto IV, uit de familie der Welfen, die door paus Innocentius III was aangesteld als vervanger van Frederik II. De rijke steden Florence en Lucca kozen voor de Welfen.

Om deel te kunnen nemen aan het bestuur van de stad koos Dante voor deelname aan het gilde van de artsen en apothekers (Arte dei Medici e Speziali), waarbij ook veel kunstenaars zich aansloten.

In 1302 werd Dante door de zwarte Welfen (oude aristocratie), nadat zij de macht gegrepen hadden, bij verstek veroordeeld tot verbanning uit Florence. Hij was op dat ogenblik in

II

Zo zei Dante:

Hoe wonderbaarlijk sereen
blijft de hemisfeer als de wind er door blaast,
ongegeneerd
tot zelfs de roest op mijn ziel
(allengs verweerd) verstuipt.

Ik zweer het, de hemel lacht,
overbodig weliswaar, maar toch
van schoonheid bol, eivol. Ongeveer
zoals ik lachte toen die dame naar mij keek,
helder als een ster.

De cirkels aan het firmament
begonnen te laaien zoals elke keer
een vrouw wil branden voor een vent.
Er waren zoveel cirkels als die ene zandkorrel
waar de uitvinder van het schaakspel om vroeg -
weet je nog? - één korrel maar verdubbeld
per vak,
vermenigvuldigd tot in de oneindige zandloper
van de tijd.

En ik meen dat er ook koren zongen in het koren,
Hosanna, geloof ik,
maar zelfs verliefd, heb ik last van mijn oren.

Rome en maakte deel uit van een delegatie die paus Bonifatius VIII ertoe wou bewegen Karel van Valois van een inval in Florence te doen afzien.

In zijn politiek-filosofisch traktaat, *De Monarchia*, dat hij schreef tussen 1310 en 1314, na zijn verbanning in 1302, pleit Dante voor een strikte scheiding van de wereldlijke macht, die volgens hem toekomt aan de keizer, en de kerkelijke macht die toekomt aan de paus.

Hij zou zijn geboortestad nooit meer terug zien en schreef *De goddelijke komedie* in ballingschap, waarschijnlijk tussen 1307 en zijn dood in 1321.

Dante, die zich minachtend gedroeg tegenover eenvoudige mensen, slaagde met zijn *Divina Commedia* erin om zijn ideaal van "de volkstaal met aanzien" te realiseren. Hij laat zijn Latijnse voorbeelden Vergilius en Horatius los.

Benvenuto **Cellini** (Florence, 1500 – Florence, 1571) was een 16e-eeuws Italiaans kunstenaar die als belangrijke vertegenwoordiger van het maniërisme wordt gezien. Hij was beeldhouwer, edelsmid, schrijver en musicus, en daarmee een duidelijk voorbeeld van de uomo universale.

Tot zijn bekendste werken behoren het bronzen beeldhouwwerk Perseus met het hoofd van Medusa, en de Saliera, een gouden zoutvat, gemaakt in 1543 voor koning François I, aan het hof van Fontainebleau.

Cellini is ook van groot belang voor de literatuur. Zijn autobiografie behoort tot de levendigste geschriften uit de Italiaanse renaissance. Hij schetst een bijzonder kleurrijk beeld van zichzelf en de maatschappij waarin hij leefde. Hoofdingrediënten zijn rivaliteit, wraak, moord, homoseksualiteit en een onvoorwaardelijk geloof in eigen kunnen. Hij had een 'afwisselend liefdesleven.'

Simonie is het uit winstbejag verhandelen van geestelijke goederen of ambten.

Prins van Oranje: volgens zijn eigen verslag trof Cellini Philibert van Châlon, prince van Orange dodelijk. Naar verluid doodde hij eveneens Charles III, met de Plundering van Rome (1527) als resultaat.

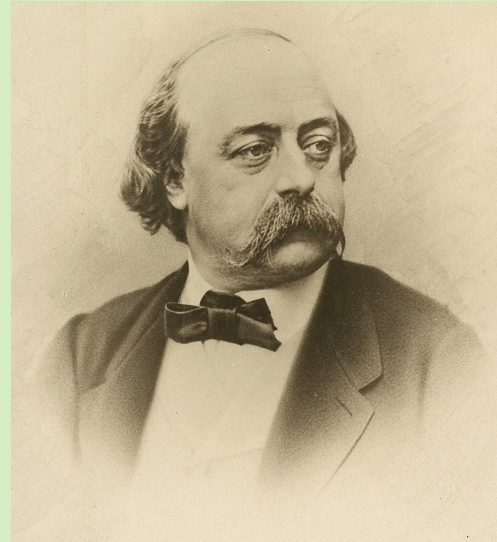
De Saliera (= zoutkelder) van Cellini, met de zeegod Poseidon (of Neptunus) en zijn vrouw Amphitrite. Andere interpretatie: Land (zij houdt een hoorn des overvloeds in haar hand) en Zee (hij, met de paarden). In het tempeltje naast haar werd de peper geplaatst; het zout in het schip naast Poseidon

III

Zo zei Cellini:

Goud heb ik genoeg gezien, gevormd en omgebouwd tot afgoderij voor prelaten.
Maar minder dan van simonie houd ik van kerkmuziek, die stilte voor de armen.
Nadat ik een prins van Oranje had vermoord maakte ik een gouden zoutvat voor de koning en zilveren kandelaars waaronder één waarop Juno in reliëf, Juno, de welige die met geitevellen de dorre vruchtbaar slaat, die bij het kraambed helpt persen, de hete heerseres over de hele hemel.
Maar ik kan dat goddelijk vrouwmens niet luchten, zij is te trouw, te trouwachtig, zij vertrouwt te veel op het goud onder het echtelijk bed en overigens andere zeden deden mij vluchten.
Mijn enige rouw is dat ik niet méér in marmer kon kerven (behalve het kruis op mijn eigen graf).
Mijn meesters hebben mij geen materiaal gegeven.

Gustave **Flaubert** (Rouen, 12 december 1821 - Canteleu, 8 mei 1880) was een Franse schrijver die gezien wordt als een van de belangrijkste romanschrijvers uit de literatuurgeschiedenis. Het werk van Flaubert vertegenwoordigt een van de hoogtepunten van de realistische literatuur, hoewel Flaubert niet louter in deze stijl schreef, zo zijn er ook werken in zijn oeuvre die als romantisch gekarakteriseerd kunnen worden.

Zijn bekendste en meest invloedrijke werk is zijn debuutroman *Madame Bovary* uit 1857, een werk dat zich afspeelt op het platteland en handelt over de overspelige relaties van het hoofdpersonage *Emma Bovary*. De roman veroorzaakte een schandaal vanwege de vermeende obsceniteiten in het werk, maar is na verschijning van grote invloed geweest op onder meer Emile Zola en het naturalisme. Het werk wordt algemeen gezien als een van de belangrijkste romans uit de westerse literatuurgeschiedenis. Andere belangrijke werken van Flaubert zijn *L'Éducation sentimentale* en zijn correspondenties met onder anderen George Sand, Ivan Toergenjev en Louise Colet.

Hij zei: “Madame Bovary, c’est moi.”

Leed aan epileptie. Ging in 1840 in Parijs rechten studeren. Verspilde zijn tijd aan sombere dromen. Hield van het buitenleven. Bouwde in Croisset (bij Rouen) een huis voor zijn moeder (weduwe) en ging er zelf ook wonen. Angst voor de Frans-Pruisische oorlog (1870) vormde een aanslag op zijn gezondheid. Voelde zich troosteloos. Bleef wel schrijven. Noemde zichzelf “vieille ganache (ouwe stommerik) romantique et libéral.” Ook: “libéral enragé.” Haatte despotisme. Wilde geen kinderen, wilde niet de zwaarte en ongenade van het bestaan overdragen. In Egypte liep hij sifilis op. Schreef lang aan een satire over de futiliteit van de menselijke kennis en de alomtegenwoordige middelmatigheid. Weinigschrijver. Stijlmartelaar. Perfectionist. Hoofdzaak voor hem: het vinden van “le mot juste.”

Volgens sommigen zijn zijn brieven zijn échte meesterwerk:
o.a. Haat is een deugd (1879).

IV

Zo zei Flaubert

Het gedrocht dat in mij bralt,
die vrouw met haar zwart bloed,
het is niet genoeg, méér is in mij.
In mijn voorgeborchte krast een apotheker
en voorspelt een kapper het einde van de wereld.
De dingen springen als vlooien weg
onder mijn blik. De Almachtige tooit zich niet
met kleuriger veren van leugens dan ik.
Er komt geen kentering in mijn dromen,
ik wil in dageraad noch in schemer geloven,
niets ten deel,
nooit een ingewijde.
Ik ben woestijn, kameel en reiziger tegelijk.
Vooral die woestijn. Volstrekt.

V

Zo zei de dorpsgeek:

De heksen komen eraan, zij roeien met osseribben
in een zeef over de zee onder de maan.
Te laat om te weerstaan. De donkerste
kruipt tussen je dekens zonder kleren aan,
wreed als een kat
met een dode muis tussen haar dijen.
Leg zeis en sikkel weg en alles wat kan snijen.
Door alle wateren zal zij waden,
het loof doen ontbladeren,
zij blijft in je huis, zij telt er je geld
en elke morgen zwelt je ziel en vervelt.

VI

Zo zei Jahwe:

Boven de wetten zal ik je plaatsen, boven de mijne
en die van de jaloerse middenstand.

En ik zal je voor stilstand bewaren.

Al je ezellinnen zullen vluchten in je stal
die prompt daarop verbrandt.

Ik zal je laten verleiden door een vrouw zonder tanden
en verlangen naar het onvruchtbare.

Als je mijn naam niet meer schreeuwt
over de daken van je dorp

zal je tevreden zijn met het hongerloon
van de rechtvaardige.

III Gelegenheden

Asperges me

Asperges zijn meestal heren,
 meerderjarig en gaarne samen.
 Zeker, er zijn ook dames bij,
 die dragen bessen in de late zomer
 en anderen groeien wild en vrij
 in Venetië, de eerste dagen van mei.

Soms waan ik mij zo'n heer,
 (weerbarstig en met een onzeker geweten.
 Men kan niet alles van mij eten,
 mijn vel moet men eerst terdege pellen,)

een heer, neef van de hoppescheut
 en van de schorseneer,
 in de bittere aarde geteeld
 en eenmaal in het licht, gegrepen
 en graag geknepen.

En ook als ik reïncarneer,
 dan niet Oosters in een kever
 of een jonge loopse hond
 maar als in de tijd van mijn leven
 door een prinses vastgebonden,
 oprecht rechtop klaargestoomd
 en dan glijdend in haar mond.
 Een winteravond lang
 geurt haar stil water
 naar mijn diepe grond.

Hop(pe)scheuten zijn een delicatessen in de Zuid-Westhoek van Vlaanderen, rond Poperinge-Veurne.
 Overwintert dankzij een stevige, compacte wortelkluit.

Amadis de Gaula. Een amadisroman is een roman uit de 16e eeuw waarin vooral avontuurlijkheid en sentimentaliteit aan bod komen. Men creëert een ideaalbeeld van de ridder: hij is dapper, moedig, knap en vooral trouw.

In het begin van de zeventiende eeuw ontstaat in Spanje een antiromanbeweging als antwoord op de amadisroman: de picareske of schelmenroman. Het hoofdpersonage, de pizaro, is een soort antiheld die zich met slimme streken uit allerlei situaties weet te redden. Het voorbeeld bij uitstek is het anonieme *La Vida de Lazarillo de Tormes*.

"Gaula" wordt traditioneel gedeeltelijk geïdentificeerd als Gallië (Frankrijk) en gedeeltelijk als Keltisch Wales. Waarschijnlijk kan het echter het beste worden geïnterpreteerd als een fictief koninkrijk in Groot-Brittannië.

Titelpagina van een Spaanse Amadis- editie uit 1533.

Het lied van Amadis

De zomer overwintert, de herfst krijgt botten
De lucht is onverzikt, het bos behoudt zijn blaren
Notarissen wonen in krotten
Mijn geduldig volk vergeet zijn vergaren
Voor dat ik aan een nieuwe liefde begin.

Hartzeer wordt gedempt, vrede houdt stand
Sneeuw is zwart en A.A. Gent wordt kampioen
De Vlaamse Leeuw krijgt zijn eerste tand
Het gras blijft koel en groen als toen
Voor ik een andere liefde verzin.

Er heerst recht in onze contreien
De regering zal zichzelf verbranden
Ik zal oprecht een senator vleien
De zon wordt blauw en er is een God voorhanden
Voor ik ooit nog om verse liefde kwaak.

Ik verander van haar noch pluimen
Men hoort mij zinnig redeneren.
Ik kan voorwaar een kanunnik pruimen
Eerder verloochen ik liefde en wil ik creperen
Voor ik aan jou, mijn liefde van vandaag, verzaak.

Amnesty

Ik denk er vaak aan, aan die ongelukkigen
in de bak voor een idee,
hun organen geteisterd door elektroden.
Helaas, alleen de dood is democratisch.

Ik hoor ze vaak, die bijna-doden,
veldmuizen piepend in de cel.
Het doet me zeer en als ik zeer heb
vind ik elk idee melodramatisch.

Mijn troost is dat ik veel relativeer.
Geluk, dromen, de chaos van subatomen,
het veilig verkeer onder de tirannen,
beschouw ik vrij pragmatisch.

En ik weet het, mijn genot is laks en tam
maar ik kan niet kiezen voor verliezen,
niet eens als ik dam speel met Louise.
(Zij verliest altijd extatisch.)

Weet je wat ik me soms verbeeld?
Dat ik ene veldmuis ben, ontsnapt
uit de cel en ongemolesteerd
en zonder vrees voor de wrede duiven,
die vredesduiven, behoorlijk problematisch.

Kalenderblad. Je slaat ze om, of scheurt ze af.

Kalenderblad

December trekt rare bekken,
wrang en in de war met de tijd.
De nar vindt de winter narrigheid,
de wind verjaagt wijzen en gekken.

De vruchten vallen en de blaren.
Geloof niet in vergaren.
Kom ook in de winter klaar
vol luister en lawaai en larie,
jij, onecht kind in januari.

Classicus

Opnieuw heeft Liefde met zijn gouden krullen
mij uit het bed getrapt.

Mijn lief ligt daar, ligt klaar,
klaar wakker voor een venijnige krijger,
niet voor een geblutste, gebluste klerk als ik.

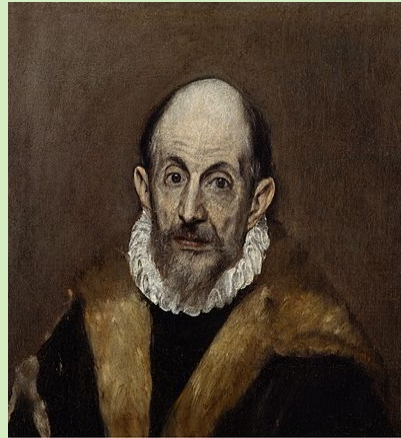
7 jaar geleden heeft Liefde met zijn gouden mond
toegeslagen, zijn vingers in mijn nek.
Die nacht werd mijn haar wit van schrik.

Zij ligt zich op het bed te rekken.
Ik wou dat Liefde met zijn gouden ballen
haar kwam dekken,
kwiek klassiek er boven op,
maar Liefde zelf is een matte minnaar
en een snob.

El Greco (Kreta, 1541 - Toledo, 1614), (een Spaanse verbastering van het Italiaanse "Il Greco", de "De Griek"), was een kunstschilder die vooral in Toledo werkte.

Hij was erg geliefd onder hoogwaardigheidsbekleders en schilderde vooral religieuze werken en portretten. De schilderijen van El Greco onderscheiden zich door de langgerekte vormen en de expressieve kleuren.

Zijn schilderstijl behoort tot het maniërisme, een kunststroming van de hoogrenaissance, hoewel sommige kunstcritici hem bestempelen als 'hetzij een slechte maniërist hetzij een moderne schilder avant la lettre'.

Ansichtkaart

Lief, ik zit aan de oever van de Taag
te zingen. Het is hier vrij goed toeven.
Alsof de meeste dingen niet meer hoeven.
Althans niet meer vandaag.
Wel verga ik hier van de schrik, o,
vraag me niet waarvoor, voor
het riet langs de stroom of voor
de gemelijke geest van El Greco.
Wat ik hier doe? Ik eet boekweit
en af en toe een varkensnier.
Mijn Spaans verdriet raak ik voorlopig niet
in jou of in een boek kwijt.

Het vijfde zegel geopend. Johannes (links, in wiens visioen dit allemaal gebeurt) ziet dan de zielen van martelaren: links vrouwen, rechts mannen. Ze vragen wanneer hun dood gewroken gaat worden. Het antwoord luidt dat ze nog even moeten wachten. Een engel geeft ze witte mantels; wit is de kleur van de verlossing.

Het heeft wellicht Picasso beïnvloed bij het maken van zijn *Les Femmes d'Alger* (1907).

Brief

Vaader, staat gij in de keuken
als gij dit briefke leest
of zit gij in 't kaffee, gij, liegebeest.
Het is hier maar een raar logement,
wij eten salaad van raapestelen.
Vaader, gaat gij nog lang met onze voeten spelen?
Uit de kraan hier komt bruin water
maar dat komt goed, beter, later.
Maar het stinkt hier wel naar doode mensen.
Mijn voet doet zeer,
ik loop al mankende naar school.
Ik ken de vier Jaargetijden, alle vier, op muziek.
Kent gij het oei-oei-vogeltje,
het heeft korte pootjes en het zegt oei oei
omdat het over de vloer sleept met zijn klootjes.
Vaader, wij zien hier zwarte sneeuw.
Van warm water kunnen wij niet leven.
Schrijf dat gij ons noch bemind, Papa
of anders gaan Mama en ik naar Amerika.

Paeaan: geneesheer van de goden. Men smeekte hem om genezing.

Paeaan = loflied, overwinningslied.

Jan Hoet (ridder Hoet (Leuven, 1936 – Gent, 2014) was een Belgisch curator die zich bezighield met het bestuderen, begeleiden en beschermen van de hedendaagse beeldende kunst. In de Vlaamse media werd hij vaak kunstpaus genoemd.

In 1975 werd Hoet benoemd tot directeur van het Museum van Hedendaagse Kunst in Gent, toen gevestigd in enkele zalen van het Museum voor Schone Kunsten te Gent en de voorloper van het in 1999 opgerichte Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (S.M.A.K.).

Op zijn curriculum staan een aantal grote evenementen vermeld, waarmee hij de kunst naar het volk wilde brengen en omgekeerd.

Met het veelbesproken project Chambres d'Amis uit 1986 brak de kunst letterlijk uit het museum en werden tientallen kunstwerken door 50 internationaal vermaarde kunstenaars ontworpen en tentoongesteld in privéwoningen in Gent. In 2000 veroverde de kunst de binnenstad van Gent met Hoet's concept *Over the Edges*. Vooral de hamzuilen van Jan Fabre zorgden daarbij voor ophef.

Ook internationaal genoot hij bijzonder aanzien in het kunstmilieu. Als curator realiseerde hij tentoonstellingen in de hele wereld, van Montreal tot Lissabon en van Tokio tot Mexico Stad.

Paeaan voor Jan Hoet

Tegen de balans
tegen de scholastiek en de richting
tegen de betere visies de beste concepten
tegen de hart- en vaatkwalen van de metafysiek
tegen de kunst die dient en verdient.

Naast de economie dat kwikzilver
naast de dertien geopolitieke oorlogen per dag
naast de brandende kwesties
naast de abstractie in de jurk van het concrete
naast de aarde die naar de kloten gaat
zoals de dag

Niettegenstaande de ziel die vuile dweil
niettegenstaande de ziel dat onguur licht
niettegenstaande de uiteindelijke einder
niettegenstaande het narrig instinct
dat gaten boort in de berg van de Sfinx

Tussen de constructie van gebeenten
tussen de cognitieve mogelijkheden
tussen zomerztheid op de globale vuilnisbelt
tussen twijfel en kwetsuur
tussen de onmogelijke wezens die ons bevolken

Met de onvolmaakte tijd
met de onwettelijke feiten

Voor. Voor weinig. Voor het nachtelijke
voor de verbijstering
voor de slappe lach
voor de voor in de klei die op ons wacht.
Hoor de goden blaffen.

Zo organiseerde hij de tentoonstellingen *Documenta IX* (1992) in Kassel, *Ripple across the water* (1995) in Tokyo en *Sonsbeek 9* (2001) in Arnhem.

Wie aan Over The Edges denkt, denkt aan de hamzuilen. Acht enorme kolommen voor de aula van de universiteit ingepakt met 8.000 plakjes Gentse (of Destelbergse) Ganda Ham. Geen kunstwerk zorgde twintig jaar geleden voor meer controverse dan de hamzuilen. Uit het hele land kwam men om het kunstwerk van Jan Fabre te zien. Stinkt het of stinkt het niet? Dat vroeg iedereen zich af. Maar er volgde ook protest en dat werd zelfs behoorlijk grimmig. “Onze verkoop daalde de eerste weken, maar ik zou het mezelf niet hebben vergeven als er parmaham had gehangen”, vertelt Dirk Cornelis van Ganda nv, de leverancier van de 110 kilo Ganda Ham.

Gent, 4 maart 2014 - Rouwstoet voor Jan Hoet, de avond voor zijn begrafenis.

Gerard baron Mortier (Gent, 1943 – Brussel, 2014) was een Belgisch opera-intendant (artistiek leider).

Hij kreeg grote faam als opera-intendant van de Munt te Brussel van 1981 tot 1991, waar hij een vernieuwend, meer als workshop opgezet programma opbouwde. Zijn vlotte meertaligheid (Nederlands, Frans, Engels, Duits) en zijn jarenlange ervaring met bekende Duitse opera-artisten hielpen hem daarbij. In 1992 werd hij manager en artistiek directeur van de Salzburger Festspiele, waar hij met een radicale hervorming van het programma geregeld voor controverses zorgde. Bij zijn afscheid lieten zijn tegenstanders daarin dan ook in een plaatselijke krant een paginagrote doodsbrieven van Mortier afdrukken. Van 2002 tot 2004 was Mortier de eerste intendant van de RuhrTriennale, een nieuw muziekproject dat het Ruhrgebied een cultureel elan moest geven. Mortier kreeg de reputatie een succesvolle en gedurfde vernieuwer te zijn, onder andere door het aantrekken van een jonger operapubliek. In juli 2004 werd hij directeur van de Opéra national de Paris. Vanaf september 2009 tot 2015 zou Mortier als artistiek en algemeen directeur de New York City Opera leiden. The New York Times verwelkomde hem als een sleutelfiguur, "een van de vooraanstaande provocateurs van de opera". Mortier had grootse plannen met de opera, zoals verbouwen of misschien verhuizen, het orkest uitbreiden en het repertoire vernieuwen. Ook wilde Mortier opera weer genietbaar maken voor een jong publiek en het genre uit zijn museale context halen. Op 7 november 2008 diende hij evenwel reeds zijn ontslag in toen duidelijk werd dat de vooraf toegezegde budgetten in 2009 niet beschikbaar zouden zijn. Sinds september 2010 leidde Mortier het Teatro Real in Madrid, met een contract tot 2016, maar hij werd daar in september 2013 ontslagen als artistiek directeur, waarna hij voor een jaar als adviseur werd aangesteld.

Tijdens zijn loopbaan kreeg Mortier tal van eerbewijzen, onder andere een eredoctoraat van de universiteiten van Antwerpen en Salzburg, en in februari 2005 de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Algemene Culturele Verdienste 2004 voor zijn hele oeuvre. Daarnaast was hij ook lid van de Akademie der Künste in Berlijn. In 2011 werd hij opgenomen in de Belgische adel met de persoonlijke titel baron. In 2014 werd hem wegens zijn verdiensten postuum de Goethe-Medaille toegekend.

Aan Gerard Mortier

Gerard,
het is nu herfst en je huis is klaar
voor de eerste tonen,
en wij die dromen zonder slapen
vinden elkaar in het bedrog
dat de waarheid ringeloort,
wij, pooiers van het schone.

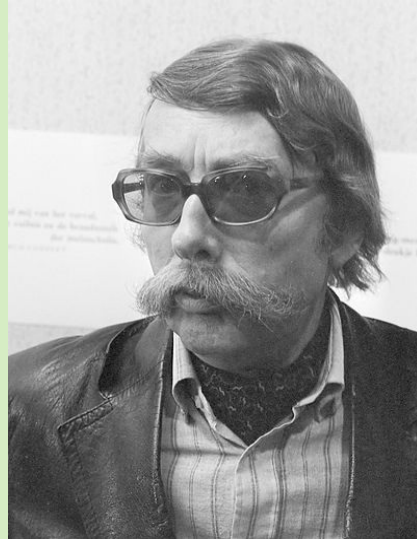
Het rijk van de theatrale zinnen
ligt vertakt over een geheim continent.
Wie het al te kunstig wil minnen
sterft in een al te smalle tent.
Theater, hooguit een aria, een uur vol gratie,
precaire harmonie
tegen de desintegratie
(o.a. van hen die beroepshalve wegen en wikken,
die van het multinationale minimale,
het modieus marginale.
Het vlies over hun kop is al te precieus).

Theater, kansspel steeds monomaan verbruid.
De ouverture, de harteloze Nachtgodin,
de hoestende call-girl in het satijn,
de Kavalier, de wals en de rozen,
sereen gekwaak, gekerm in majeur
in het kwartslicht van terreur.

Zonderling beloofde land
te midden de banale kwalen van ons moederland
ons gegeven in de zondagen van ons overleven.

Gerrit Kouwenaar (Amsterdam, 1923 – aldaar, 2014) was een Nederlands dichter, prozaschrijver, vertaler en journalist. Hij maakte deel uit van de Vijftigers.

Kouwenaar debuteerde in de Tweede Wereldoorlog met een aantal clandestiene uitgaven, waaronder Vroege voorjaarsdag, en met bijdragen in illegale bladen als Lichting en Parade der Profeten. In mei 1943 werd hij gearresteerd door de Sicherheitsdienst, die, min of meer bij toeval, een aantal illegale geschriften in zijn huis ontdekte, waaronder enige exemplaren van Lichting en een afschrift van 'Het lied der achttien dooden' van Jan Campert. Tijdens zijn arrestatie en de daaropvolgende verhoren werd Kouwenaar zwaar mishandeld. Zijn ondervragers, onder wie Friedrich Viebahn en Emil Rühl, zetten hem bovendien onder druk door te zinspelen op een standrechtelijke executie. Als gevolg hiervan brak hij en verried hij de naam van een van de medewerkers van Lichting. Tijdens zijn proces, in november 1943, werd hij ervan beschuldigd "deutschfeindliche Schriften hergestellt, weitergegeben und in Besitz gehabt zu haben." Hij werd veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, en aangezien hij die inmiddels had uitgezeten, werd hij dezelfde dag nog vrijgelaten.

Van 1945 tot 1950 was Kouwenaar kunstredacteur van dagblad De Waarheid, toen de grootste krant van Nederland. Daarna was hij freelancer voor Vrij Nederland en redacteur van het literaire blad Podium. Later recenseerde hij beeldende kunst voor Het Vrije Volk en werd redacteur van het toonaangevende culturele tijdschrift De Gids.

Hij was ook verbonden aan het tijdschrift Reflex en kwam in contact met de Experimentele Groep in Holland en later met het experimentele, internationale kunstenaarsgezelschap Cobra. In 1949 publiceerde hij samen met de Cobra-schilder Constant Goede morgen haan, een combinatie van gedichten en tekeningen (Peinture-mots). Was hij aanvankelijk nog vooral een sociaal en politiek bewogen experimentele dichter, later was zijn werk meer gericht op het taalgebruik in de poëzie. Kouwenaar streefde naar poëzie die autonoom is en voor zichzelf spreekt. Een gedicht beginnend met "Ik lig als een schip op de rede" is in baksteen vereeuwigd aan de Panamalaan, Amsterdam.

Hij maakte ook talrijke vertalingen van toneelstukken, onder meer van Brecht, Dürrenmatt, Hochhuth, Weiss, Kroetz, Sartre, Tennessee Williams, Stoppard, Osborne en Pinter. Hij verzorgde onder meer de Nederlandse vertaling van Sprung ins Leben van Ludwig Kunz, Der Himmel zählt keine Zinsen van Richard Kaufmann en ook van De Kaukasische Krijtkring, De weerstaanbare opkomst van Arturo Ui en Leven van Galilei van Brecht.

Kouwenaar overleed op 91-jarige leeftijd en werd begraven op Zorgvlied.

Voor Gerrit Kouwenaar

Gelukkig dat zij jou als zoon had, je moeder
 En gelukkig dat je er bent
 Ratelend remmend op de
 Racefiets van je vers
 In dat gedicht van langgeleden en vandaag
 Tussen tantes met hun gloeiend water en de
 Koeken door je ooms gesneden. -
 Omdat je er bent
 Uitermate dichter in een
 Wereld die elke dag
 Eerder dichterbij dan toen ruikt
 Naar de brandgeur in de jas van je vader. -
 Achter je radeloze fonemen
 Aan redelijke rafels geschreven
 Raad ik het: je kunt het, Gerrit, stenen verzachten.

Laten wij nog eenmaal de kamer wit maken
nog eenmaal de totaal witte kamer, jij, ik

dit zal geen tijd sparen, maar nog eenmaal
de kamer wit maken, nu, nooit meer later

en dat wij dan bijna het volmaakte napraten
alsof het gedrukt staat, witter dan leesbaar

dus nog eenmaal die kamer, de voor altijd totale
zoals wij er lagen, liggen, liggen blijven
witter dan, samen -

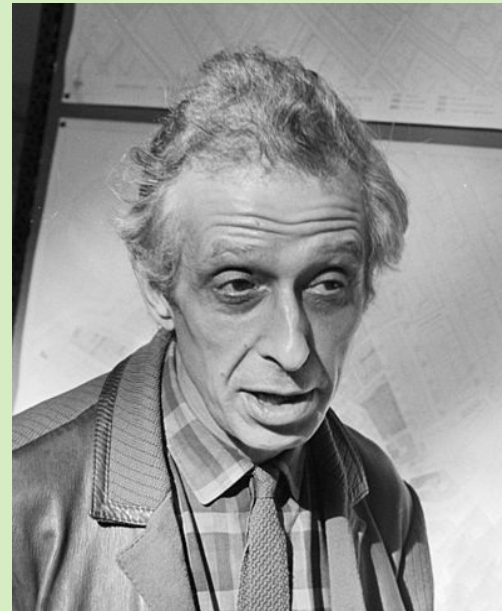
Uit: 'Totaal witte kamer', 2002.

(Dit gedicht las Mira voor bij het afscheid van het Vrijdagtheater, december 2014. AB)

Aldo van Eyck (Driebergen, 1918 – Loenen aan de Vecht, 1999) was een Nederlands architect.

In 1952 ontwierp hij samen met Constant Nieuwenhuijs een ruimte voor de tentoonstelling 'Mens en huis' van 1952-1953 in het Stedelijk Museum Amsterdam. Van 1971 tot 1982 werkte hij samen met architect Theo Bosch, en vanaf 1982 tot zijn overlijden samen met zijn vrouw onder de naam A. & H. van Eyck. Het bureau is daarna door Hannie van Eyck voortgezet, waarbij zij samenwerkte met Abel Blom, zoon van architect Piet Blom.

Interesse in buiten-Europese volksarchitectuur.
Buitengewoon hoogleraar architectonische ontwerpen te Delft.
Redacteur Forum.
700 openbare speelplaatsen in Amsterdam.
Beeldenpaviljoen Sonsbeek te Arnhem.
Restaurant en conferentiecentrum ESTEC te Noordwijk.

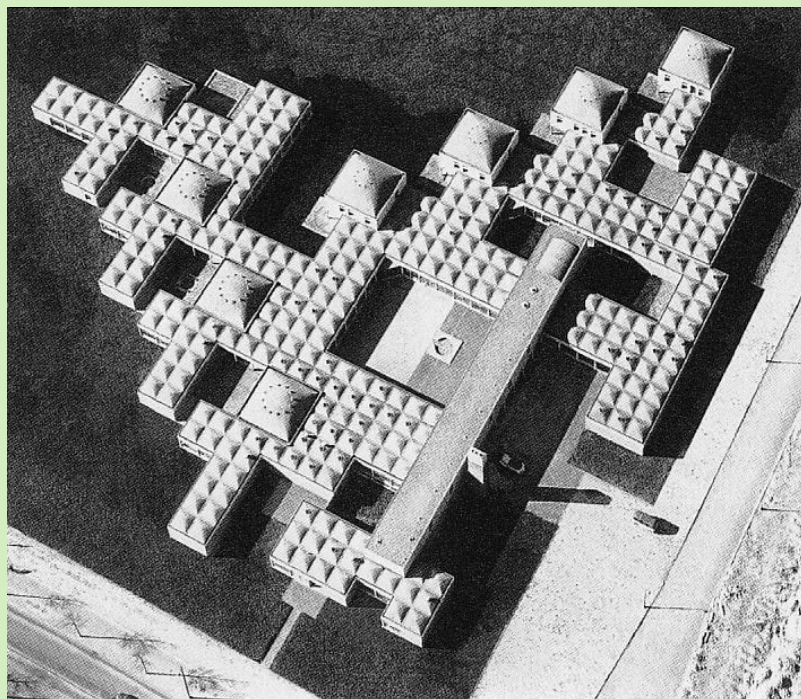
Voor Aldo van Eyck

De tijd breekt, verzuurt, verschroeit.
Bewaren doen alleen de edele dieren.

De mens is wat de tijd verdrijft,
voor heel even eeuwig.

De doffe tijd breekt aan
dat men de tijding van de mens
(voor heel even versteend in grintkastelen)
laat vergruizelen, vergaan.

Zij die begeven, vergeten,
worden terecht voorgoed ondergesneeuwd.
Bewaren doen alleen de edele dieren.

Het Burgerweeshuis in Amsterdam-Zuid, 1959

In 1953 was hij een van de eerste en meest invloedrijke vertegenwoordigers van het structuralisme.

Het structuralisme in de Nederlandse architectuur en stedenbouw is een stroming die zich kenmerkt door gebouwen met een geometrische structuur samengesteld uit vaak kleine eenheden die gerelateerd zijn aan de menselijke maat. Het begin van het structuralisme ligt in het midden van de 20e eeuw en was een reactie op het CIAM-functionalisme (rationalisme), dat geleid heeft tot een stedenbouw zonder identiteit van de bewoners en de gebouwde omgeving.

"Structuralisme is een theoretisch paradigma met het grondprincipe, dat elementen van de menselijke cultuur in relatie staan tot een overkoepelend systeem of een structuur." –

"Het structuralisme gaat ervan uit dat de verschijnselen van het menselijk leven niet begrijpelijk zijn zonder hun onderlinge relaties. Deze relaties vormen een structuur, en achter iedere lokale variatie van verschijnselen zijn er constante wetten van een abstracte cultuur."

(Tegenover het statisch structuralistische denken staan nu moderne dynamisch cognitieve wetenschappers en informatici als Richard Dawkins, Daniel Dennett, Douglas Hofstadter. De “wetten van een abstracte cultuur” zijn niet “constant” en bevinden zich ook niet achter de lokale verschijnselen. AB.)

Speeltuin van Aldo van Eyck in het Vondelpark in Amsterdam

John Clare (1793 – 1864) was een Engelse dichter. Als zoon van een vader die op de boerderij werkte, werd hij bekend om zijn lofzangen aan het Engelse platteland en zijn zorg om de afbraak ervan.

Zijn vroege werk drukt zijn vreugde uit om de natuur en de seizoenen. Gedichten als "Winter Evening", "Haymaking" en "Wood Pictures in Summer" markeren de schoonheid van de wereld en de zekerheden van het landelijke leven, waar de dieren moeten worden gevoed en de oogsten binnengehaald. Gedichten als "Little Trotty Wagtail" tonen zijn scherpe observatie van dieren in het wild, hoewel bij "The Badger" een gevoel ontbreekt voor de plaats van dieren op het platteland. In deze periode bediende hij zich dikwijls van het sonnet en rijmende coupletten. Later wordt hij meditatiever en neigt naar vormen van de volkszang en ballade uit zijn jeugd. Een voorbeeld hiervan is "Evening".

1820

Clare werd constant verscheurd tussen de wereld van het literaire Londen en zijn vaak analfabete burens, tussen zijn behoefte om poëzie te schrijven en zijn behoefte aan geld om zijn kinderen te voeden en te kleden. Zijn gezondheid ging achteruit en hij had vlagen van depressie, die verergerde toen zijn zesde kind werd geboren in 1830 en zijn poëzie minder goed verkocht. In 1832 spanden zijn vrienden en Londense werkgevers samen, zodat het gezin kon verhuizen naar een ruimer landhuisje met wat grond in het dorp Northborough, niet ver van Helpston. Daar voelde hij zich echter nog meer vervreemd.

Clare had naar verluid veel vreemde zinsbegoochelingen. Hij geloofde van zichzelf dat hij een prijsvechter was en dat hij twee vrouwen had, Patty en Mary. Hij begon te verkondigen dat hij Lord Byron was. In The Times stond in 1840 over hem:

Het is heel vreemd dat sinds hij kwam ... het moment waarop hij zijn pen of potlood pakt, dat er ineens poëzie uitstroomt. Maar in een gesprek en ook niet als hij proza schrijft is hij in staat om twee minuten lang of in twee zinnen de schijn van gezond verstand op te houden, terwijl nergens in zijn poëzie iets te vinden is van krankzinnigheid.

In 1835 ging Clare's mentale gezondheid achteruit. Hij begon steeds meer te drinken en werd steeds ontevredener met wie hij was en hoe hij zich gedroeg. Hij werd een last voor Patty en zijn gezin, en in juli 1837 ging hij uit eigen wil naar High Beach, de privé-kliniek van Dr Matthew Allen, vlakbij Loughton, in Epping Forest.

Voor Charlotte

(naar John Clare, 1832)

De boer weet hoe laat het is want hij hoort loeien,
hij neemt zijn stok, zijn jas, en stapt naar de koeien.

Zijn hondje komt voor zijn klompen trippen
en verjaagt de haan en diens zeventien kippen.

De zwaluwen vliegen laag, bijna in de boer zijn haar
en zitten dan naast elkaar op een tak van de hazelaar.

De koeien kijken op, zij horen de boer van verre zingen
en vreten nog gauw wat gras en nog nattere dingen.

De regen is voorbij, de zon zakt zachtjes op haar zij.
Zij lijkt te willen blijven liggen op één dij.

Maar dan moet ook de zon gaan slapen, zoals de motten,
de regenboog, de mol en alle twee de ogen van Charlotte.

IV Gedaanten

I

Ten aanval! Beiden tegelijk! Hun harnas,
frivool aaneengelast, behoedt hen niet.

Dat deert hen niet. Beiden bestaan
bij de gratie van hun oppervlak, hun schubben.

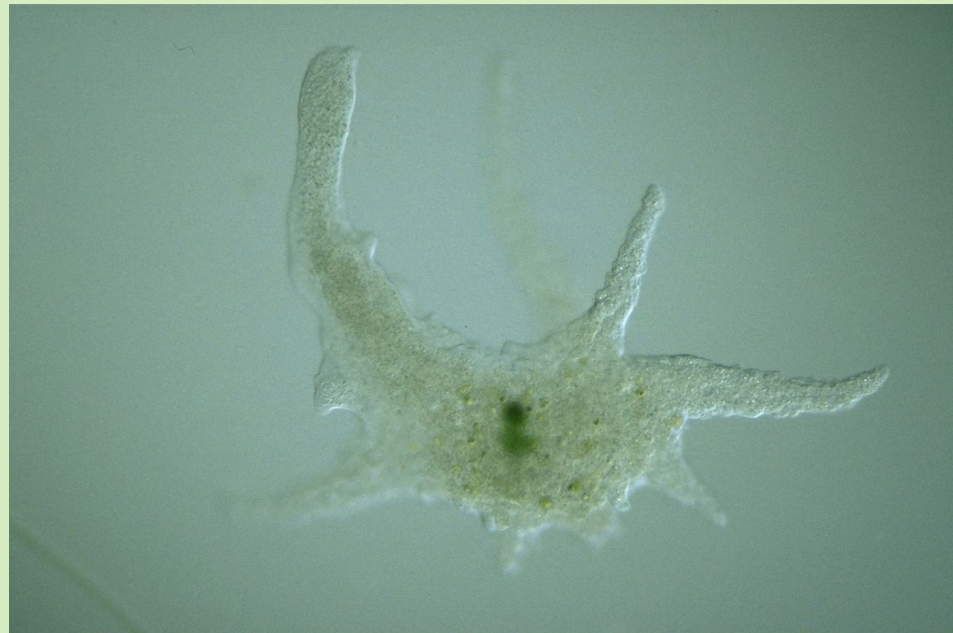
Hun tenen krullen levenslang,
tot in hun baarmoeder zijn zij bang.

Hun vingerafdrukken zijn crimineel,
hun danspassen benard.

Alleen sluiten zij aaneen,
gelijkgeschakeld door hun honger

naar elkaar, amoeben die dreigen.
Zij neigen vervaarlijk naar mensen.

Amoeben: organismen, meest eencellige eukarioten, die van vorm veranderen door het uitsteken en intrekken van pseudo-podia, schijnvoetjes.

II

Stuk ongeluk, schets van een pinguïn.
Nauwelijks geschouderd, maar zeer in de weer.

Hij schaatst langs ons heen, schamel
en smalend, een sierlijk mispunt van een heer,

gebouwd uit resten, korsten, walmen,
aardappelschillen, psalmen.

Tot zijn kop zich lostrekt uit zijn borst
en zich in de wolken waant,

in de wolken waar hij kwettert over alles
wat hij niet is, voorlopig, want ooit

wordt de wereld overvol van hem, een rottend
verduisterend water van liefde totterdood.

III

Ook zij, de zoveelste kwakers in de rij,
proberen mens te worden, te zijn.

Desnoods als herinnering aan mensen,
vergeten muilperen, vroeger gezwam.

Desnoods als fataal onbegrepen metafoor,
als bruiloftslied, als een aangenaaid oor.

Zij zitten goed in hun gebit, zij bijten
naast elkaar, herhaald, vertraagd,

krullen gedrenkt in goud, wijven
die blijven kijven na hun dood.

Wat een vunzige lijkjes, die hij en zij
en die wij, wij, kwalijke evennaasten!

Iemand **een oor aannaaien** betekent 'iemand iets wijsmaken', 'iemand voor de gek houden' en ook 'iemand bedonderen', 'iemand oplichten'.

Volgens Van Dale is deze uitdrukking ontstaan uit het gebruik om kinderen op school te straffen voor hun domheid door ze met ezelsoren op hun hoofd te laten rondlopen. Zo werden ze als domoren te kijk gezet. Dit gebruik is al zeer oud: in de zestiende eeuw de uitdrukking ‘iemand een paar oren aannaaien’ al voor. De figuurlijke betekenis ontwikkelde zich van letterlijk 'iemand te kijk zetten als een ezel (= domoor)' tot het figuurlijke 'iemand om de tuin leiden, foppen'.

IV

Alsof hij een serenade zal aanheffen
en de bevolking wacht, ach, besmukte *basso*

profundo die zelfs terwijl hij staat te tarten
aanminnig blijft, pinnig maar gewillig.

Zijn grootspraak is bekend, geen laffere bek,
geen fellere verteller, vooral 's avonds, 's zomers.

Er komt een aria, zeker, over een verrader,
steeds klaar om na het verraad te vluchten

in de gedachte dat wij in waan leven
en wee hem die dit te weten komt.

Basso profundo: "diepe bas" die dus lager kan zingen dan een "gewone bas". Een oktavist is een bas die een heel octaaf lager zingt dan een gewone bas. Oktavisten kennen we vooral uit Rusland waar ze binnen de russisch-orthodoxe muziek, maar ook in de folkmuziek een speciale plaats innemen.

Niet verwarren met een contra-bas, een muziekinstrument.

V

Hij zit, zij ligt, hij geeuwt, zij liegt,
hij stokt, zij wacht, geplette gedaanten.

In gesprek. Hoor, er is sprake van de nieuwe mens,
een nieuw soort, iemand die volgens getuigen

het licht kan verdragen en het leed en de lauwte
en dit dankbaar omzet in een lied.

'Zo iemand moet bestaan,' zegt zij.' Maar
die iemand ben ik niet,' zegt hij.

Al is hij maar een verschroeide soldatenjas,
niemand dempt zijn ziel, zijn diep,

met teksten daaromtrent, met parabels.
Hij proeft as in de perzik, sulfaat in haar mond.

Sulfaat: een zout van zwavelzuur.

VI

Hij sukkelt achter zijn slurf aan en
vergeet daarbij moeder, kind en noodlot.

Zijn slurf zoekt iets, iets in zijn plaats.
Zijn slurf slingert, wil onze banale aarde

verlaten, vlotten, slinken, zwerven, niet
in het geziene maar in het verbeelde

waar bijvoorbeeld slurven elkaar kussen.
Maar dit is van onze wereld niet.

Hij hupt achter zijn slurf aan, met
omzwachtelde voeten, oogleden dichtgenaaid

en bidt om wat van onze wereld is,
een bed vol krulhaar, dul haar.

Dul: dwaas, zot. Ook: levenloos, geestloos, log.

VII

Zoals ik mij onverhoeds rek, lijf en bek,
ben ik ineens onvoorzien met zijn tweeën
en hebben wij ineens met jou in mijn nek
visachtig glad gevreeën.
Maar het zit mij behoorlijk dwars, dat gesplijt,
dat enkelvoud van mij vermenigvuldigd,
wie weet in hoeveel onverlichte kamers.
Ik zie jou, vreemdelinge, voor het eerst
en uit je klamme grond gutsen
bekoorlijk, geurig, de eieren van de draak.
Snap je dat ik als vader, de slappe benen neem,
naar een ander land, gans gezond, gered?

VIII

'Buig je voorover,' zei zij. 'Toe, doe het.
Zoen me niet maar buig, en, luister,
klapwiek met je vleugels, met je vinnen,
wapper met die platvloerse vingers van jou
en ontsnap, voor één keer, als je kan
aan je naam, aan je lot, aan je vorm
van kalk en zwavel en lompen
en word een van die bar bazelende wezens
als wij, weeïg, drachtig van dingen als jij
die soms wel eens zingen,
maar dan als wij er niet bij zijn, wij,
de moeders met de linkerhand, de kinderhand.'

IX

Het spel van onze snuiten om ter wijdst,
jij Huig-van-tin, ik, Gehemelte-van-ijzer.
In de tijd van een grijns knijp en grijp ik je
en ik rol in jou holderdebolder,
in de tijd van het metaal, van de menseneters,
van de sluipschutters, van het ontplofte kerkhof.
Wij kussen maar de wereld is te laat,
hoorbaar groet het godsdienstig kwaad.
Wij spelen hoe snel een geheugen sterft,
twee bekkenelen spelen iets van liefde
in de tijd van onze misdaad op aarde.

X

Het 'pootje', ofwel jicht is een stofwisselingsziekte die met zeer pijnlijke opstoten van gewrichtsontsteking of artritis gepaard kan gaan. Jicht is toe te schrijven aan een te hoog gehalte aan urinezuur in het bloed en de weefsels, en kan mede te wijten zijn aan een ongezonde leefwijze.

Met die ene voet in het graf (met het pootje
vanwege te goed gevoederd, te redelijk content)
maak ik het goed, bedankt. Was er niet dat dement
bezeerd berouw. Onder andere om jou.
Ik lijk met een schedel te willen gooien,
een schedel te willen zoeken in het gras.
Ik hield van die schedel en van het vlees eromheen.
Hij was pappig, grappig. Bijna zoals ik.
Het knielen moe, voor wie het ook vroeg.
Had ook al die tijd het verlies van wat hij niet was.
Die rouw van mij, het geschetter van een ekster,
verontrust alleen de slakken, de kakkerlakken.

Nenia: doodslied, dodensonate.
Nenia Dea was een oude begrafenis-godin in Rome. Haar heiligdom bevond zich buiten het centrum.

V Vijf nenia's

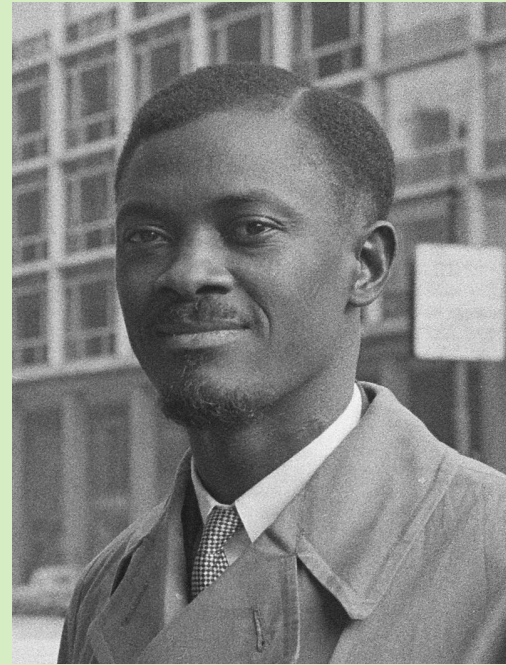
Patrice **Lumumba**, (Onalua, 1925 – 1961 nabij Mwadingusha), was een Congolees politicus, voorman van een invloedrijke politieke partij die niet gebonden was aan een traditionele stam of regio, een belangrijk politiek leider voor en na de onafhankelijkheid, en de eerste democratisch verkozen premier van de Republiek Congo. Samen met de eerste president Joseph Kasavubu leidde hij de prille onafhankelijkheid van Congo, maar werd al snel afgezet, gevangen genomen, mishandeld en vermoord. Hij wordt in de Democratische Republiek Congo en in Afrika geëerd als een nationale held.

Eind 1943 vertrok hij naar Kalima in Oost-Congo, waar hij werk vond in de tinmaatschappij Symétain: karweitjes in de kantine, totdat hij moest vluchten na geknoei met de kassa en diefstal. Toen nam hij de naam Patrice Lumumba aan, zijn achternaam was afkomstig van moederskant.

Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu wa za Banga (= de sterke, krachtige leider die het land naar voorspoed zal brengen) (1930 – Rabat (Marokko), 1997).

Tijdens de Congocrisis greep Mobutu, destijds stafchef van het leger, met steun van België en de Verenigde Staten de macht door de democratisch gekozen regering van de Congolese nationalist Patrice Lumumba in 1960 omver te werpen. Mobutu installeerde een regering die verantwoordelijk was voor de moord op Lumumba in 1961 en bleef het leger leiden totdat hij in 1965 via een tweede staatsgreep de macht direct naar zich toe trok.

Om zijn macht te consolideren, richtte hij in 1967 de Volksbeweging van de Revolutie op als enige toegestane politieke partij. In 1971 veranderde hij de naam van het land van Congo naar Zaïre, en in 1972 veranderde hij zijn eigen naam in Mobutu Sese Seko. Mobutu beweerde dat zijn politieke ideologie "noch links, noch rechts, noch zelfs in het midden" was, maar desondanks ontwikkelde hij een zeer autocratisch regime. Hij probeerde alle koloniale culturele invloeden uit het land te verwijderen door middel van zijn "nationale authenticiteit"-programma. Mobutu was het onderwerp van een alomtegenwoordige persoonlijkheidscultus.

In Brussel, 1960

Lumumba

De voedster schrok toen je geboren werd
want je schreide niet,
het teken van een goed geweten.

Je studeerde in Leuven, een bleke vesting.
Je leerde er Eendracht maakt Macht.
De God van de Albino's aan zijn kruis
zei dat zijn liefde mateloos was
ook in de verre technicolor-tropen.

Bebrilde dief en dromer. Je nam werd
een scheldwoord op de Belgische voetbaltribunes.
Je wou het kind van je voorvaders niet zijn,
de Oudste niet, en niet de Stichter,
dit werd je niet vergeven.
De stammen verkochten je aan Mobutu
voor een telefoonaansluiting,
een autonummerplaat, een girorekening.
De makelaars stapten in de modder,
op je naamloos kadaver.

De God van de Albino's heeft zich
op jouw lijk gezet als op een toilet.

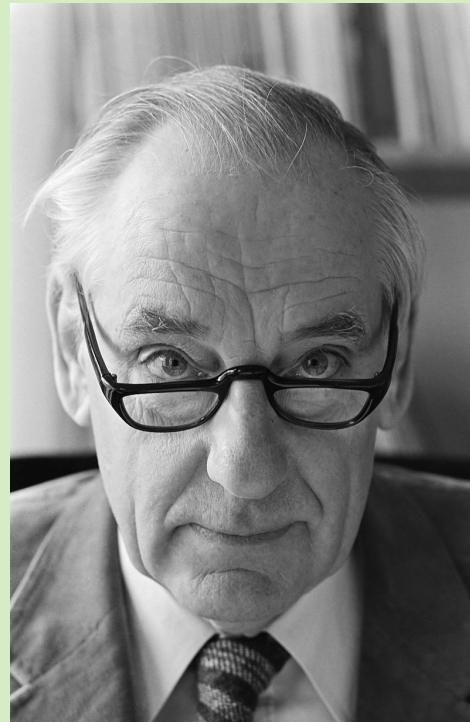
Geertjan (Geert) **Lubberhuizen** (Schoten (NH), 1916 - Cornamona, Ierland, 1984) was een Nederlands uitgever.

Lubberhuizen verloor zijn moeder toen hij nog geen twee jaar oud was. De tweede vrouw van zijn vader voedde hem echter liefdevol op; hij kwam pas op zijn 18e te weten dat zij niet zijn biologische moeder was. Zijn jeugd bracht hij, door werkzaamheden van zijn vader, in Buenos Aires, Nederlands-Indië, van 1922 tot 1928 in Ede en ten slotte in Arnhem door.

Lubberhuizen was tijdens WOII redacteur van het studentenblad *Vox Studiosorum*. Nadat hij een bespreking wijdde aan de antisemitische film *Jud Süß* werd het blad verboden door de bezetter. Daarop begonnen zijn illegale werkzaamheden die onder andere in 1944 uitmondde in de oprichting van de Coöperatieve Vereeniging "De Bezige Bij" waarbij uitgegeven auteurs zich konden aansluiten en zo ook delen in de winst.

Als lid van het Utrechts Kindercomité hielp hij mee om circa driehonderd Joodse kinderen te laten onderduiken. Ter financiering van dit laatste werd een vele malen herdrukte rijmprent, Het lied der achttien doden van Jan Campert uitgegeven.

Nadat in 1983 een hersentumor werd ontdekt, overleed hij enkele maanden later.

1981

Geert Lubberhuizen

In de winter van mijn eerste boek
begroette ik hem in een bevroren hotel
tussen ijsjes van karton, koekjes van gips.
's Nachts gilte hij tegen de ijzige zee,
's morgens schoor hij zich met Seven-up.

Zoveel boeken later,
omsingeld door dichters
(een volkje dat centen voor zijn hartzeer vraagt)
hulde hij zich in waardiger manieren, alhoewel
af en toe wankel in zijn wijde schoenen.
Wij blijven van hem leren,
de stilte van de rottende perzik,
de aap in zijn mouw,
de grijns van de ram.

Italo Calvino (Cuba, 1923 – Siena, 1985) was een Italiaans schrijver van romans, verhalen, essays en een toneelstuk.

Na zijn gymnasiumopleiding gaat Italo landbouwkunde studeren aan de universiteit van Turijn, maar geeft in 1943 zijn studie op om zich bij de communistische Brigade Garibaldi van de partizanen aan te sluiten in de Alpi Marittime. In 1945 gaat hij terug naar zijn universiteit, maar dan als student aan de Letterenfaculteit. In 1947 studeert hij af met een scriptie over Joseph Conrad (1857 - 1924).

Na de bevrijding wordt hij actief lid van de Italiaanse Communistische Partij (PCI) en werkt hij mee aan communistische dagbladen en tijdschriften.

In 1947 publiceert Einaudi de korte roman *Il sentiero dei nidi di ragno* (vertaald als *Het pad van de spinnenesten*), waarmee Calvino zich vestigt als veelbelovend schrijver van het nieuwe neorealisme.

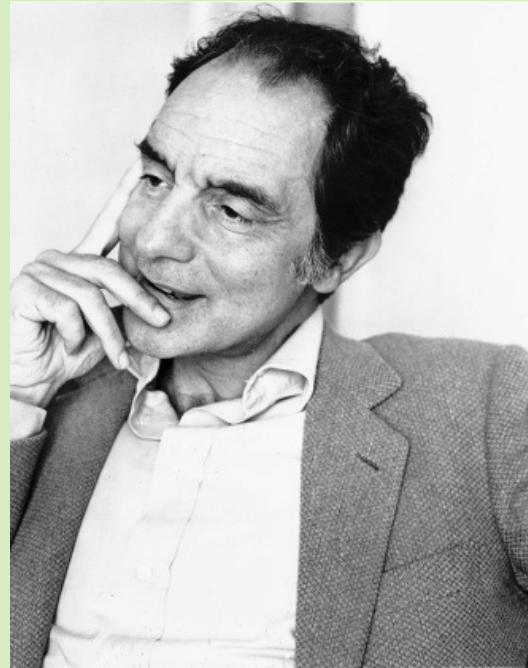
In 1964 trouwt hij met de Argentijnse vertaalster Esther Judith Singer en gaat met haar in Parijs wonen. Hij blijft werken voor Einaudi, vertoeft in experimentele literaire kringen en legt contact met de Oulipo-groep (Ouvroir de Littérature Potentielle).

Hoewel hij in de gebeurtenissen van de jaren zeventig een algemeen verval in de burgerlijke samenleving bespeurt, straalt *Se una notte d'inverno un viaggiatore* (1979, *Als op een winternacht een reiziger*) levensvreugde uit.

In 1980 verhuist hij met zijn gezin naar Rome. De roman *Palomar* (1983, vertaald als *Palomar*) schetst een bittere en gedesillustioneerde toekomst. Calvino beschouwt de Italiaanse intellectuelen en de chaotische situatie van zijn land met een groeiend gevoel van vervreemding.

Hij sterft in 1985 in Siena aan een hersenbloeding.

Vivere non basta, caro: "Leven is niet genoeg, vriend." Seneca in een brief aan Lucilius: je moet *goed* leven.

Italo Calvino

Op de boot naar Amerika, na het laat ontbijt,
ging hij op de rand van het zwembad zitten
en versierde. Elke dag een andere,
een journaliste, een fotomodel, een huismoeder.
Wij, de vier andere schrijvers, vonden dat protserig.
Wij waren gewoon jaloers.

Hij had de wimpers van een meisje,
de frons van eeuwen Italiaanse scepsis.
Hij verzorgde zijn teint, zijn vingernagels, zijn schoenen.

Weken doorkruisten wij het Nieuwe Continent.
Dagen in de hete auto, met zijn vijven.
Hij wou meestal sturen, hij reed te hard,
te zwierig want hij was bijziende
en te ijdel om zijn bril op te zetten.

In de woestijn wou hij niet rijden.
Achterin betoogde hij over structuur
en concept, over uiteindelijke eindigheid,
tot hij insliep in een geprevel van aftelrijmen.

Het is dertig jaar geleden.
Wij schreven toen poëzie zonder leestekens.
Hij had met de partizanen in de bergen geleefd,
dan wantrouw je spontaneïteit.
Hij vond het schema in de meeste fonemen,
prees het skelet in woorden en vrouwen.

- 'Italo, zet in Godsnaam je bril op!'

- '*Vivere non basta, caro.*'

Toen al de tumor onder zijn elegante schedelpan.

Guido Claus
(Brugge, 1931 -
Gent, 1991) was
een Vlaams
acteur,
boksverslaggever
van de
Volksgazet,
café-eigenaar
(Hotsy Totsy Jazz
Club); en **broer**
van schrijver
Hugo Claus.

Het verhaal van
de 'Hotsy Totsy
Club' start in
1973, het jaar
waarin zijn
jongste broer
Johan Claus
(1938-2009) het
pand - gelegen op
de hoek van de
Hoogstraat met
de Oude Houtlei - inricht en decoreert met voor ogen de gelijknamige 'Hotsy Totsy Club'
van Al Capone uit het Chicago van de jaren dertig. In datzelfde jaar nog laat hij de
exploitatie over aan broer Guido.

Op 17 maart 1983 stelde Hugo Claus in de club zijn lang verbeide magnum opus *Het verdriet van België* voor aan pers en publiek. De publicatie zorgde in de Belgische pers voor een nooit geziene hype.

Van 1986 tot 1991 vormde Guido Claus met Jan Albert De Bruyne (alias 'Prof. Arnoldus Goedbier') het muzikaal straattheater-duo 'Twee Wezen', speelde hij in de toneelbewerking van Lijmen & Het been (naar Willem Elsschot) in het NTG (september 1986), en vertolkte tevens een tiental rolletjes in films, onder meer in: *'De Loteling'* (1973), *'Vrijdag'* (1981) en *'Hector'* (1987).

In november 1991 overlijdt Guido Claus plots en koopt de Groep Druwel de zaak en het nabijgelegen pand. In 1996 verkoopt de Groep Druwel de zaak aan Patrick De Graeve.

Broer

'Het is hard,' zei hij, 'godverdomme hard.
En onrechtvaardig, voor het eerst word ik mager.'

Nog de herfst buiten, een maïsveld tot de einder,
het woord valt, einder, eindig.
Dan geen woord meer van hem.

In zijn slokdarm de plastic slang.
Hij hikt uren lang. Kan niet slikken.

Nog beweging in de rechterhand
die de linker draagt als een vette lelie.
De hand steekt zijn duim omhoog.
Hij blijft seinen tot in zijn laatste verval.

Hij heeft wit kindervel gekregen.
Hij knijpt in mijn angstige hand.

Ik zoek nog naar een gelijkenis, de onze,
de onrust van haar,
het ongeduld van hem (geen tijd voor tijd),
beider wantrouwen en goedgelovigheid
en ik beland in ons eerste verleden,
dat van een wereld als een weide met kikkers,
als een sloot met paling
en later weddenschappen, tafeltennis,
huishoudelijke wetten, de 52 kaarten,
de drie dobbelstenen
en aldoor de tomeloze honger.
(Ik word oud in plaats van jou.
Ik eet fazant en ruik het bos.)

Nu is zijn behuizing afgemeten.
De machine ademt voor hem.
Slijm wordt weggezogen.
Een ratel uit zijn middenrif,
en dan zijn laatste beweging, een lome knipoog.

Zielsverhuizing. Een ordening. Een portie afgesneden.
Het lijf nog verminderend

en dan plots in zijn gezicht dat dood was
een frons en een kramp
en dan een gesperde, woeste blik,
ondraaglijk helder, de woede en schrik
van een tiran. Wat ziet hij? Mij, een man
die zich afwendt, laf verbaasd over zijn tranen?
Dan is het morgen en maakt men de riemen los.
En hij dan voorgoed

Marja Habraken (Den Haag, 1939 - Amsterdam, 7 april 1989) was een Nederlands actrice.

Ze speelde in vele toneelstukken en op televisie in onder meer *Waaldrecht*, *Op hoop van zegen* en *Iris*.

In 1968 won ze de Colombina, een bronzen beeldje dat jaarlijks wordt uitgereikt naar het inzicht van een jury van de Nederlandse Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties voor de meest indrukwekkende vrouwelijke, ondersteunende acteursrol in een Nederlands theaterseizoen.

Habraken was getrouwd met regisseur Bob Rooyens en had later een relatie met schrijver Hugo Claus.

Op 7 april 1989 maakte ze een einde aan haar leven.

M.

Jij die dagelijks klauwde naar de zoldering,
jij nu bij verstek,
jij verliefd op een dubbele liefde,
een van kwikzilver, een van modder.

Je kwam niet lenig van de grond.
Ook de laatste keer niet, ik weet het
want dagelijks zie ik je op die tafel staan.

God geve dat je dronken was, straal,
ladderzat waar geen ladder was,
men haalde er een, men knoopte je los
en ook toen was ik er niet,
ook toen liet ik jou in de benauwde koude.

Je teistert mij met een stil gerucht,
amper hoorbaar zijn
je naakte natte zolen in een huis
dat te wit was om ons te verbergen.

Jij ooit een soort geluk op handen en voeten
voor wij veranderden van zwaarte
in een steeds vreemdere klaarte,
in elkaars gemis.

Een keer te veel heb ik mijn schouders opgetrokken,
een keer te lang gewacht om je te verjagen
van die tafel, jouw enige plek.

Nu pas raak je mij volmaakt
met je glimlach om niets, om het niets.